

Qızıl Səhifələr

*Azərbaycan Xalqının Milli Azadlıq Yolunda
Mübarizəsi Tarixindən*

Mir Cəfər Pişəvəri

*Azərbaycan Demokrat Firqəsi Mərkəzi Komitəsinin Sədri və
Azərbaycan Milli Hökumətinin Baş Vəziri*

Təbriz- Elmiyyə Mətbəəsi 1946 – 1324

Üşüncü Bölüm

(dörd bölümdə hazırlayan: açıqsöz)

Üçüncü bölümün dizini

(dörd bölümdə hazırlayan: açıqsöz)

Böyük xalq yığıncaqları

Azərbaycan Demokrat Firqəsi MK- sının iclası və çıxardığı qərarlar

Cinayətlərin mənşəyi

Uşaq tovlayirlar

Diydi ke xune nahəqe pərvane şəm ra - Çəndan əman nədad ke şəb ra səhər konəd!

Böyük milli konqremizin qüdrət mənbəyi

Ey azərbaycanın rəşid və qəyur sərbaz və əfsərləri

Vəhşət və izzirabı kim tolid edir?

İran şahənşahı həzrətlərinin xidmətinə

Xalqımızın böyük konqresi müvəffəqiyyətlə qurtardı

Azərbaycan milli məclisinin intixabatı dəsturu

Milli Məclis intixabatını hansı şüar ilə icra etməliyik ?

Azərbaycan məclis - müəssisən millisinin qərarları

Yenə intixabat barəsində

Tehran bu müamilədə qazana bilməz

İstəmarçılərin təhdidi bizi tutduğumuz haqq yoldan qaytara bilməz. ya ölüm, ya azadlıq, üçüncü yol yoxdur

Azərbaycan məclisi milli intixabatı münasibəti ilə milli heyətin bəyaniyyəsi

Xalq bizimlədir

Azərbaycanlı həmvətənlər

On min nəfərlik mitinq

Böyük işdən kiçik istifadə edənlərə nicat yoxdur

İza caə nəsrullah vəlfəth və rəyitinnas yədxolunə fiy diynillahi əfvacən

BÖYÜK XALQ YIĞINCAQLARI

Şəhərlərimizdə İyalət və Vilayət Əncümənləri təşkili və məclis seçgilərinin başlanması xususunda bəhs etmək üçün böyük xəlf yığıncaqları də'vət edilmişdir. Bu yığıncaqlarda xəlqimizin doğma rəhbəri olan Firqə təşkilatı nəzarət edir. Aldığımız mə'lumata görə qəsəbə və kəndistanlarda bu yığıncaqlar nəzərə çarpmaqdadır.

Bununla Azərbaycan xəlqi özünün diri bir millət olduğunu subut etməkdə dir. Tehran hökumətinin cahil və nadan məmurları Firqə təşkilindən sonra onun kəndlərdə qol- budağını kəsmək üçün insanlığı təhqir edən vəhşiyana tədbirlərə əl atdılar. Xoşbəxtana onların təşəbbusu firqəmizin xeyrinə təmam olub, kənd cəmaatını bizə yaxınlaşdırır və bu vasitə ilə Firqəmiz daha səri' bir surətdə kəndlərdə kök salmağa dəvam edir.

Doğrudur ki, yüzlər ilə kənd zəhmətkeşləri jandarm zülmündən dağlarda yaşamağa məcbur olmuşlar. Yenə də doğrudur ki, əhl və əyalını götürüb Firqəmizin qapılarına pənah gətirən kəndlilərə böyük köməkliklər edə bilməmişik. Lakin kəndli düşünüb anlamış ki, onun fəlakət və bədbəxtliyi müvəqqətidir. Əyalət və Vilayət Əncümni vicuda gəlirsə bu kimi cinayətlərə çox tez bir zəmanda xatimə verilə bilər. Ona görə də kəndli də var qüvvəsilə bu işin çox tez bir zəmanda başlanmasını tələb edir.

Biz bilirik ki, xəlqimizi əsarətdə saxlayan mürtəcə' qüvvələr var gücləri ilə onun bir milli təşkilat ətrafına toplanmasının qarşısını almağa çalışmaqdan sərfinəzər etməyə cəklər. Lakin Firqəmizin götürdüyü düzgün və mətin xə- hərəkəti sayəsində onların arzuları ürəklərində qalıb ümidləri yə'sə mübəddəl olacaqdır.

İndi bütün azərbaycanda iki cərəyan vicuda gəlmişdir: Biri xəlqi üzüb, boğub, mal- meknət kəsb etmək istəyən dövlət məmurları, digəri isə azadlıq, demokrasi üsulunu əməli surətdə diriltməyə çalışan milli qüvvələr, birinci cərəyan zülm və biydadgərliyə dayandığı üçün gündən günə zəifləşib meydandan çıxır, ikinci isə insanların səadət və xoşbəxtliyini təmin etmək yolunda apardığı qəhrəmananə mübarizə nəticəsində qüvət və qüdrət kəsb edib, irəli gedir və xəlqi özünün ətrafında toplamaqla gələcək milli qüdrətin binasını möhkəmləndirir.

Böyük milli hərəkət artıq başlanmış, azadlığı təmin etmək yolunda meydana qoyulan şüarların icrası vəqti gəlib çatmışdır. İndi artıq töhmət və iftiralara qulaq asan yoxdur, iki ay yarımliq ciddi fəaliyyət böhtan dəyənlərin siymasını aşıkara çəxarib firqəmizin götürdüyü yolun doğru bir yol olduğunu isbat etmişdir.

İndi hamı bilir ki, Demokrat Firqəsi düşmənlərin dediklərinin xilafına olaraq İran istiqlal və təmamiyətinin nəf'inə çalışan bir Firqə dir. İndi dost və düşmən anlamışdır ki, milli muxtariyə təcziyə dəyildir. Kimsə azərbaycanı irandan ayırmaq istəməz. Onu bu, ya başqa biganəyə satan yoxdur. Bu sözlərin hamısı azadlığı boğmaq üçün mürtəcə'lər tərəfindən meydana atılan xainanə töhmətlərdir.

Azərbaycan xəlqi çox sadə və təbii surətdə özünün siyasi, iqtisadi və ictimai işlərini idarə etmək istəyir. Öz qolunun güc ilə öz millətinin özünə tərəqqi və təkamül yollarını açmağa çalışır.

Bütün azərbaycanı bürümüş mitinqlər, yığıncaqlar və ictimaların hədəfi isə budur. Bu vəqte qədər azadlıq, birlik və demokratiq barəsində dadlı söz çox danışılıb və şirin və'dələr çox verilmişdir. Xəlq indi

sözə inana bilmir. O, çox həqli olaraq əməl istəyir. Bu günə qədər cür bəcür adlar ilə ortaya çıxan firqələr isə xəlqə əməl nişan verə bilməmişlər. Firqəmiz isə böyük şüarları əməli etmək istəyir, mitinqlərdən məqsəd budur.

Xəlq çox açıq bir surətdə Əyalət və Vilayət Əncümənlərinin təşkilini tələb edir. Qanun- əsasımızın pozulmasına yol verməmək üçün 15-ci məclis seçgilərinin başlanmasını təqaza edir. Bu işə rəhbərlik etməyi firqəmizdən gözləyir.

İndi azərbaycanda davam edən mitinq və nümayişlərin mə'nası budur.

«Mir Cəfər Pişəvəri.»

(«Azərbaycan», şümarə 54, Aban 23, noyabr 14)

Beləliklə bütün azərbaycan xəlqi ayağa qalxır, kəndlər, qəsəbələr və şəhərlərdə 10- min, 20- min və 50- min nəfərlik mitinqlər təşkil olunub kətbi surətdə qərarlar çıxarılır və bu qərarlarda Demokrat Firqəsindən fəvri surətdə Əyalət Əncüməninin təşkili və milli muxtariyətimizin təmini tələb edilir. Xəlqin əksəriyyətini təşkil edən bu yığıncaqlar öz işlərini qətnamə ilə məhdud etməyib əmələ keçirir və həqlərini almaq və dediklərini həyata keçirmək üçün nümayəndələr intixab edib təbrizdə təşkil olunan konqreyə göndərirlər.

Bu vasitə ilə azərbaycanda böyük Xəlq Konqresi təşkil tapır. Konqre aban ayının 29- da səhər saat 10- da Təbriz şəhərinin Şir Xurşid səhnəsində sərdar milli Xəttarxan qardaşının sinni riyasəti ilə iftitah olunur.

Ən qədim mücahidlərdən ağayi «Səyid Divan» Azərbaycan azadixahları namindən konqreni təbərək edir.

Sonra azərbaycanın ayri şəhərlərindən axıb gələn nümayəndələr hərərətli və atəşin sözlərlə konqreni səlamladıqdan sonra birinci cəlsə təbərıklərə və e'tibarnamə komisionunun guzarışinə həsr edilir. Gün ortadan sonra ağayi Pişəvəri ümumi vəziyyətimiz və konqrenin vəzifəsi həqqində müfəssəl bir nitq edir. Onun nitqi səkkiz yüz nəfərdən təşkil tapmış xəlq nümayəndələri tərəfindən dəfələr ilə alqışlanır, beləliklə nümayəndələr firqəmizin siyasətinə inandıqlarını isbat edirlər.

Ağayi Pişəvərinin nitqi isə bu cumlələrlə qurtarır:

«Biz artıq özümüzü idarə etmək istəyirik. Biz azərbaycanı irandan ayırmayıb fəqət azərbaycanın daxili muxtariyyətini istəyirik.

Azərbaycan Hindustan dəyil, bura azərbaycandır. Onun müşə`şə' tarixi vardır, bu millət diridir. Azərbaycan milləti tarixə Səttarxan, Baqir xan və Şeyx Məhəmməd Xiyabanılar vermişdir. Onun iftixarlı tarixi vardır. Biz milli muxtariyyət söhbəti edirik, ticarətimizi, behdaştimizi, ma'arifimizi, post və

tələqrafımızı və bütün işlərimizi xəlqimiz idarə etməlidir. Azadlığı alarlar, onu verməzlər. Əgər bizim xəlqimizin qabağına silah ilə çıxsalar, qoy bu Milli Konqre öz milli heyətini difa' etmək üçün cəvanlarımızın silahlı milli qüvvələrini yaratsınlar.»

(Bütün salon ayağa qalxır, arası kəsilməyən gurultulu şurəngiz urra səsləri neçə dəqiqə davam edir.)

***

Bu urra səsləri, bu ayağa qalxmaq isə, qiyam və nehzətimizədə xəlqin həqiqi surətdə iştirakı və həqiqət halda bu nehzətin başlanması demək idi. Milli qiyamın mə'nası da elə budur.

***

Bu konqre özünün tarixi müraciətnaməsilə iranın səlahiyətdar məqamatına və azərbaycanda olan xarici dövlətlərin nümayəndələrinə müraciət edir. Əgər bu müraciətnaməyə diqqət olunarsa bizim bugünkü siyasətimizin əsasını təşkil etdiyi aşıkara çıxar.

***

Müraciətnamənin eyni budur: ünvanlar.....

Bu ill aban ayyının 29- 30-cu günlərində təbriz şəhərinin Şir Xurşid salonunda 150- min nəfərin imzasilə ümum Azərbaycan şəhər və hovmələrindən toplanan ümumi mitinqlər tərəfindən seçilmiş yeddi yüz nümayəndələrin şirkəti ilə təşkil tapan böyük xəlq konqresi özünün dördüncü iclasında ittifaq ara ilə öz tələbatının əsası məsələlərini aşağıdakı maddələrdə qeyd olunan e'lamiyə vasitəsilə İran mərkəzi hökumətinə bildirməyi qərara aldı:

«1- Azərbaycan xəlqi burda yazılmasına yer olmayan saysız tarixi səbəblərə və hadisələrə görə özünə məxsus milliyyət, dil, adab- rüsum və sayir xüsusiyyətə malikdir. Bu xüsusiyyət ona həq verir ki, iranın istiqlal və təmamiyyətini mürəat etməklə bərabər bütün dünya millətləri kimi Atlantik e'lamiyəsi mucibincə öz müqəddəratını təyin etmək üçün azad və muxtar olsun.

2- Konqre Azərbaycan xəlqinin iranın başqa əyalət və vilayətlərilə olan mədəni, iqtisadi və siyasi rabitəsini nəzərə almaqla bərabər, bu xəlqin indiki İran dövlətinin təsisinə həqqində göstərdiyi fədakarlıqları (vəqəin indiki İran dövləti azərbaycanlılar vasitəsilə təsis olunmuşdur) nəzərə alıb heçvəch ilə razı deyil onun məşəru' və qanuni təqazalarını ki, milli muxtariyyətdən ibarətdir, iranın sərhədlərinə xələl gətirib, onun təcziyəsi üzərində qərar versin.

3- Azərbaycan xəlqi var qüvvəsilə iranda məşrutə şəkli almış demokrasi üsulunun tərəfdarıdır. Azərbaycan milləti iranın təmam əyalət və vilayətləri kimi iranın məclis- şovrəyi milisinə nümayəndə göndərəcək və adılanə maliyyət verməkdə şirkət edəcəkdir.

4- Azərbaycan xəlqi rəsmən və ələnən e'lan edir ki, bütün dünyanın diri millətləri kimi (iranın təmamiyyət və istiqlalını gözləməklə bərabər) özünün daxili işlərini idarə etməkdən ötrü milli hökumət yaratmağa həqlidir. Və o bacardığı qədər iranın təmamiyyət və istiqlalını mürəat etməklə bərabər azərbaycanı demokrasi və hakimiyyət- milli üsulu ilə idarə edəbilər.

5- Azərbaycan xəlqi azadlıq və demokratlıq yolunda böyük zəhmətlər çəkib çoxlu qurbanlar verdiyinə görə istir özünün muxtar hökumətini həqiqi demokratlıq əsası üstündə qursun. Buna görə də konqrə tərəfindən təsvib olunmuş daxili nizamnamə üstündə özünün məclis millisini intixab edib və lazim görür ki, Azərbaycanın milli və daxili hökuməti bu məclisin nümayəndələrinin arasından intixab olunub onun qabağında məsül olsun.

6- Azərbaycan xəlqinin öz milli və ana dilinə məxsus əlaqəsi vardır. Özgə dilin təhəmilə, onu tərəqqi və təməddün kərvanından dalı salmış və onun milli fərhəng və maarifinin yolunu bağlamışdır. Bu narəva təhmilin qabağını almaq və Azərbaycan tərəqqisinə lazim gələn bütün vəsilələri vicuda gətirmək üçün Azərbaycan xəlqinin milli konqrəsi Heyət Milli-yə dəstür verir: Çox tez bir zəmanda Azərbaycan dilinin bütün dövlət idarələrində mərsüəm və onun tədrisini təمام mədrəsələrdə (istər dövləti istərsə milli) əməli etsin.

7- Yüz əlli min nəfərin imzası və yeddi yüz nəfər nümayəndənin iştirakilə təşkil tapan milli konqrə Azərbaycan millətinin iradəsilə özünü Müəssislər Məclisi e'lan edib, Azərbaycanın daxili işlərini idarə etmək üçün 39- nəfərdən ibarət bir Milli Heyət intixab edərək onlara ixtiyar verir ki, millətin milli istəklərini əməli etmək üçün lazimi tədbirlər görüb, səlahiyətdar məqamat ilə müzakirəyə girişsələr, eyn zəmanda Azərbaycan Məclis Millisinin və habelə Məclis- Şovrəyi Milli intixabatını icra eləsinlər.

Axırda konqrə İran dövlətinin və dünyanın böyük demokratik dövlətlərinin nəzərini yuxarıda yazılanlara cəlb edib izhar edir ki, bu mətalibin icrası üçün fəqət təbliğ və təşkil vasitəsilə iqdam edib nizai-daxili və qardaş qanı tökməyə icazə verəməiəcək, vəli əgər mərkəzi dövlət istərsə onun qanunu və təbiyi həqqini silah gücü və qəhər- qələbə ilə ortadan aparsın o vəqt naçar hər qimətə olursa olsun, öz hüququndan müdafiə edəcək və ta bir nəfər Azərbaycanlı qalanadək öz milli muxtariyəti uğrunda mübarizə aparancaqdır.

Məclis- Müsisan (Milli Konqrə) Milli Heyətə ixtiyar verir ki, Azərbaycanın muxtariyətinə təmin etmək üçün səlahiyətdar məqamat ilə əlaqəyə girişsin. Məsələni sülh və müsəlimət yolilə həll etsin, vəli Milli Heyət heçvəch ilə Azərbaycanın muxtariyəti və Milli Hökuməti həqqində sərfinzər etmək və İranın təmamiyəti və istiqlalını pozmaq ixtiyarına malik dəyildir.

Biz arzu edirik ki, bütün demokrasiyə aləm bilənsin ki, dünyada bir millət vardır ki, hazır olub özünün var qüvvəsilə öz hüququndan müdafiə edib, asiyanın bir güşəsində azadlıq və demokratlıq baydağını qalxızib istir fəqət öz köməgilə özünün azadlığını təmin etsin.

Ümid edirik İranın səlahiyətdar məqamati və böyük demokratik dövlətlər bizim milli mənzurumuzun icrası üçün növ'pərvəranə köməkliklərdən ki, Mənşüri Atlantik onun əsası üzərində qoyulmuşdur, müzaiyəti etməiəcəkdir. Ehtiramət faiqə ilə.

«(Milli Konqrə) Məclis Müsisanın riyasət heyəti»

***

Müraciətnamədən daha calib- təvəccəh, konqrənin qərarlarıdır ki, biz təbliğatçılarımızın istifadəsi üçün burada dərc edirik:

AZƏRBAYCAN DEMOKRAT FIRQƏSİ MK SININ ICLASI VƏ ÇIXARDIĞI QƏRARLAR

Pəncşənbə günü aban ayının 17- də mərkəzə komitənin ümumi iclası bütün mərkəzi komitə üzvlərinin və vilayət məhəllələrinin təşkilat başçıları və şəhər təşkilatının nümayəndələrinin iştirakı ilə cələsə, ağayi Pişəvərinin təvəsi ilə iftita olundu.

Ağayi Pişəvəri bir saat dünya ümumi vəziyyətinə dair və demokratik nehzətlərin tovsiasi ətrafında və həmçinin iranda olan irticai vəziyyətə və mərmuz ünsürlərin İran millətinə xəyanət etdikləri və intixabatın təhrim və məclisin tətıl edilməsinə dair söhbət etdilər.

Ağayi Pişəvəri azimayişi qanunlar ətrafında, o qanunlar ki dövlət iddia edir və qanun əsasını pozmuşlar, onlardan müfəssəl surətdə bəhs edib sübut etdi ki, azadlıq və demokrasiyə aradan aparmaqdan ötrü dövlət tərəfindən böyük bir nəqşə meydana gəlmiş və Rizaxanın siyasəti şədiddə izlənilir və ərkane hərbi dövlətə və məclisə rəhbərlik edir. Ağayi Pişəvəri azadixah qüvvələrin boğulması ətrafında danışdı və Tehran hökumətinin Azərbaycan haqqında etdiyi xəyanətlərə dair məxsusən bu axırlarda Tehran hökumətinin təhrikatı ilə Azərbaycanda əmniyyətin pozulması mövzusunda söhbət edib Azərbaycana çağırılmamış şəhərdari rəisinin qələt işləri barəsində və həmçinin Firqənin böyük vəzifələrindən və bizim təşkilatımızın bütün Azərbaycanda möhkəm olmasından və məclis intixabatının şüru olması və əyaləti və vilayəti əncümənlərin təşkil olunması barəsində səri surətdə izharat etdi.

Ağayi Pişəvəri məxsusən qeyd etdi ki, tezliklə Azərbaycan xalqının böyük konqresi Təbrizdə təşkil tapıb və millət özü fərmane intixabatı verəcəkdir.

Bütün ətrafdan gələn nümayəndələr ağayi Pişəvərinin məruzəsi ətrafında danışdılar.

Onlardan ağayi Borhani, Daneşiyani, Pənbei, Borçalı, Azad Vətən, doktor Axundzadə, Atəş Bəyat Maku, doktor Cahanşahlu, doktor Cavid və ağayi Kəbiri və başqaları söhbət edib öz danışıqlarında ağayi Pişəvərinin sözlərini təyid etdilər.

Ağayi Pişəvərinin nitqi və nümayəndələrin bəhsi qurtardıqdan sonra ümumi cələsədə əksəriyyətlə aşağıdakı qərarlar alındı:

Azərbaycan Demokrat Firqəsinin ikinci dövrəsinin birinci iclası pəncşənbə günü səbh ağayi Pişəvərinin ümumi siyasi vəziyyətə və Firqənin gündəlik şüarları haqqında verdiyi güzərişi eşidib aşağıda qeyd olunan qərarları qəbul etdi:

1- Firqənin məşhur bəyannaməsi və birinci konqresinin elan etdiyi şüarları ümumiyyətlə iranda, xüsusi ilə Azərbaycanda dərin təsir bağışlayıb azadlıq və demokratiyə cərəyanını qüvvətləndirmişdir. Bunu ümumi iclas çox şadlıqla qeyd edib şüarların əməli surətdə başlanmasını qərara alır. Bu şüarlar Azərbaycan xalqının milli muxtariyyətini təmin etmək üçün əyalət və vilayət əncümənlərinin təşkili və məclisə şüra intixabatının təxirsiz bir surətdə başlanması vasitəsi ilə ola bilər.

2- Firqə quruluş dövrəsini xatəmə verdiyi üçün indi geniş təbliğatı işlərə başlayıb xalqı Firqənin ətrafına toplanaq üçün böyük yığıncaqlar və mitinqlər təşkil verə bilər və bu mitinqləri idarə etmək üçün hazırlanan ciddi Firqə fəalları fəaliyyətə girişmələrini təmin edə bilər.

3- Əyalət və vilayət əncümənlərinin intixabatını xalqın öz gücü ilə başlamaq lüzumunu qeyd edib komitə yaxın bir zamanda bütün Azərbaycan xalqı arasından intixab olunan nümayəndələrindən böyük bir konfrans təşkil etməlidir.

4- Firqəyə yazılanları tamamı ilə təşkilata bağlamaq üçün üzviyyət vəərəqələri çox tez bir surətdə paylanmalı və mərkəzi komitə tərəfindən təhiyyə edilən təmbr vasitəsi ilə həqqə üzviyyətləri yığmağa iqdəm etməlidir.

5- Cavanlar arasında işləri möhkəmləşdirmək üçün bəzi məsul şəxsləri təyin etmək cavanlar arasında iş ciddi aparıb onları gələcək iş üçün hazır etsinlər.

Kəndlərdə qanunsuz olaraq kəndlilərə hücum edən jandarmaların ümum camaatın qüvvəsi ilə qabağı alınsın.

İkinci cələsədə ağayi Qiyami əncüməne əyaləti və vilayəti xüsusunda geniş tozihat verdilər. Ətraf nümayəndələri də əncüməne əyaləti və vilayəti intixabatının başlanması xüsusunda hərərətli nitqlər etdilər.

Daha sonra mərkəzi komitə ağayi Qiyaminin nitqini eşitdikdən sonra aşağıdakı qərara gəldi.

Firqəmiz xalqın bütün ehtiyacatını düşündüyü və onu mürtəfə etməyə hər cür fədakarlıq göstərdiyi kimi xalqımızın əncüməne əyaləti və vilayəti olan ehtiyacını da düşünür.

Bu fəli vəziyyətdə olan hərc-mərcliyin bəzi dövlət məmurlarının təəddi və ichafatı dövlət idarələrindəki qanunsuzluqların xalqın narazılığını və məmləkətimizdə səhih bir intizamın yardımın fəqət və fəqət əncüməne əyaləti və vilayətilərin vasitəsi ilə ola biləcəyini Firqəmizin birinci konqrəsi hər şeydən əvvəl düşünüb bu barədə tapşırıq vermişdi.

Bundan başqa bütün məhəllərdən və Firqə hovzələrindən, minlərcə bitərəf vətəndaşlardan və azadixah haqq deyən ruznamələr tərəfindən bu barədə dərxast və təqazalar olunur. əlbəttə Firqəmiz artıq vaxt sərf etdiyinə görə bu müqəddəs vəzifəni əncam verməyə indiyə qədər müvəffəq olmamışsa da bundan sərf-nəzər etmək olmaz. Ona görə də mərkəzi komitənin ətraf təşkilat başçıları ilə olan müştərək cələsəsi qərara alır.

Ona görə ki, qanun əsasinin 26 cı (qovaye məmləkət millətdən naşi dir), 7 ci əsli (asase məşrutıyyət küllən və cüzən tətıl ola bilməz), 26 cı əsli (hər bir əyalət və vilayətin xüsusi mənafeyi əncüməne əyaləti və vilayətilərin təsvibi ilə ola bilər), və eyni halda mütəmmime qanune əsasinin 90-91-92-93 cü əslləri sərahətlə əncüməne əyaləti və vilayətilərin vücudunu ərkane məşrutıyyətdən hesab edir. Əğlən və məntiqən də bu müqəddəs məqamatın təşkil olması illə milli və demokrasi hökumət qurmaq mümkündür və eyni zamanda bu əncümənlərin təşkil olunmasını Azərbaycan xalqı yəni əqəllən onun yüzdə doxsanı tələb edir. Ona görə ki, Azərbaycan Demokrat Firqəsi Azərbaycan xalqının idarəsinin məzhəri və onun həqiqi və vəqeyi rəhbəridir.

Azərbaycan Demokrat Firqəsinin mərkəzi komitəsi və təşkilat aşçılarının ümumi cələsəsi özünü müvəzzəf bilir Azərbaycan xalqının amal və arzularını və onun milli hökumətinin açarları olan əncüməne əyaləti və vilayətilərin qurulması üçün rəhbərlik etsin.

Firqənin MK sının heyət amiləsinə tapşırır ki, səlah bildiyi kimi bu vəzifəni çox səri bir surətdə əncam versin.

Sonra ağayı Padğan məclis intixabatına dair habelə 15 ci dövrənin təhrim olmasının illətlərin və bu işin qeyri qanuni olması ətrafında müfəssəl bəhs edərək qanune əsasının neçə mühüm əsllərini təhlil edib qeyd etdi ki, Azərbaycanda İran cəmiyyətinin üçdə bir hissəsi yaşadığına görə Azərbaycan millətinin haqqı vardır laəqəll 54 nəfər vəkil məclisə göndərsin.

Ağayı Padğanın nitqi şurəngiz surətdə istiqbal olundu. ətraf nümayəndələri hərəratli nitqlər edərək öz danışıqlarında 14 cü məclisin qeyri qanuni qərarı əleyhinə hansı ki, 15 ci dövrə intixabatının təhrim edib onlara qarşı şədiddət etirazlar edərək intixabatın təxirsiz və ciddi surətdə başlanmasını tələb edir.

Ağayı Padğanın məruzəsindən və vilayət nümayəndələrinin danışıqlarından sonra mərkəzi komitənin ümumi iclası ittifaq ara ilə aşağıda qeyd olunan qərarı aldı:

Məclisin qullabı və təhmili nümayəndələri mehr-mahda maddeyi vahidə ilə əsas əsliyə məşrutə sayılan məclis intixabatın, bidune mücəvvizə qanun və bərxilafə əsase məşrutə və qanun əsasi təhrim etmişlər. Halbuki, İran xalqı ümumən, Azərbaycan milləti xüsusən məclisin bu qanun maskası altında olan çöhrəsindən bezardır.

Azadlıq və məşrutəyə əlaqəsi olan milyonlarca xalqlar 15 ci dövrənin intixabatını özləri üçün bir həyatı mövzu deyərək tələb edirlər. Yüzlərcə yetişən teleqraf qətnamə və azadixah ruznamələrin yazdıqları atəşin məqalələr bunu isbat edir. Bu vəkillər biganə qüvasının iranda olmasını bəhanə tuturlar. Hansı ki, özləri həmin biganə qüvvələri İran daxilində olarkən intixab olmuşlar. Məclis Şurayı Millidə təsvib olunan bütün qanun və qətnamələr qanune əsasının mütabiqi olmalıdır.

Əgər bir qanun və qətnamə ki, qanune əsasının xilafına olsa İran milləti üçün heç bir əsərə qanunisi yoxdur və qabil icra deyildir.

Belə ki, qanun əsasının 7 ci əsli (əsasə məşrutə küllən və cüzən təttil ola bilməz) sözünü sərəhətlə göstərir və qanune əsasının 5 ci əsli (müntəxəbin əz bəraye do sale təmam entxab mişşəvənd və ebtedaye in moddət əz ruziy əst ke montəxəbiyənə velayat təmamən dər Tehran hazer xahənd şod. Pəs əz enqazyə moddətə do sal bayəd nomayəndeqan mocəddədən entexab şəvənd və mərdom moxtarənd hər yek əz montəxəbiyənə sabeq ra ke bexahənd və əz anha raziy başənd dobare entexab konənd.) və qanune intixabatın 53 cü maddəsi sərəhətlə deyir beş ay intixabat dövrəsinin axırına qalmış gərək intixabat işinin müqəddəmatı fərahəm olsun və üç ay intixabat dövrəsinin axırına qalmış təza dövrənin intixabatına şüru olsun ta inki bir gündə olursa məşrutə təttil olmasın.

Belə ki, mütəmmime qanune əsasının 7 əsli bunu təkid edir. Bu əsllərə görə hər bir vaqei və təhmili nümayəndə öz vəkalət müddətinin 21 isfənd 1324 də xatəmə vermiş olur və 53 cü əslin mədluluna görə 21 azərdən etibarən intixabata şüru olmalı və 21 mehrdən etibarən intixabatın müqəddəmatı işlərinə başlanmalı idi.

Doğrudur qanune intixabatın 53 cü maddəsi mocibincə intixabat işlərinə başlamaq üçün Şah tərəfindən fərman olası idi, mütəəsifənə iranda məşrutə qanunlarının bir çox qisməti ayaqlar altına salındığı kimi bu qanun da pozulmuş və millətin həqqə müsəlləmi olan qanune əsasının bu əslləri də tapdalanmışdır. Qanune əsasının nəsse sərihinə görə qanune əsasə həkumətə millinin əleyhinə hər cür iqdəm edənələr hüquqə ictimaidən məhrumdurlar. Və buna görə də bunların qoyduqları qanunları qanun və qəbul etdikləri qətnamə İran millətinə əsərə qanunisi yoxdur və mütəmmime qanune əsasının 26 cü əsli (qovayə məmləkət naşiy əz mellət əst) cümləsi intixabat fərmanını verməyə hər bir məqamdan səlahiyyətlidir. əvvələn məşrutə və qanun əsasi İran millətinin və xüsusi ilə Azərbaycan xalqının qanı bahasına alındığı Azərbaycan xalqı 15 ci dövrənin məclis nümayəndələrini intixab etməklə məşrutənin əsasını hifz və qanun əsasının əsllərini icra

edir. Ona görə də Azərbaycan Demokrat Firqəsinin MK sının və təşkilat başçılarının müştərək cələsəsi qət edir: Mərkəzi Komitənin Heyət Amiləsi xalqın həyatı arzusu olan və məşrutənin payası və qanun əsasının əsli olan Məclisə Şurayı Millinin 15 ci dövrəsinin nümayəndə intixabatı işlərinə rəhbərlik edib və xalqın istədiyi kimi onu icra etsin.

Qanun əsasının 4 cü əslinə görə Bütün İran millətinə 162 nəfər nümayəndə intixab etmək üçün haqq verilmişdir. İndi bunu 200 nəfərə qədər artırmağa da həmin əsl möcibincə haqları vardır.

Ona gər ki, İran milləti ümumən cəmiyyətə 15 milyondan yuxarı təxmin edilməmişdir. (betore hətm 12 milyondan təcavüz etməz). Azərbaycan xalqı bunun həddəqəl üçdən bir hissəsini təşkil edir. Ona binaən Azərbaycan xalqı İran məclisində 54 nəfər nümayəndə intixab etməsi məşru və qanuni haqqıdır.

əgər indiyə qədər Azərbaycan xalqına 21 nəfər nümayəndə intixab haqqı verilmişsə minlərcə Azərbaycan xalqlarının haqqını zayə edib və ayaqlar altına almışlar. Bu da onlardan birisidir.

Bu əsllərə görə həmin cələsə qət edir Azərbaycanın məşru haqqı olan 54 nümayəndə intixab etməsi aşağıdakı hesab üzrə mövqə icraya qoysun.

Sonra ağayi Padgan 54 nəfər bütün Azərbaycan nümayəndələrinin surətin və tədadın hər mähəllin cəmiyyətinə görə oxuyub və şərh verdi və bu qərar ilə Azərbaycanın həddəqəll dörd milyon yarım cəmiyyətin nəzərə alaraq bütün Azərbaycan üçün 54 nəfər vəkil təyin olunur.

Bu qərar hərərətli və şurəngiz urra səsləri ilə mərkəzi komitənin qmum iclası tərəfindən təsdiq olundu.

(“Azərbaycan”, şumarə 54, aban 23, noyabr)

CİNAYƏTLƏRİN MƏNŞƏYİ

Əmniyyətdən danışanda nəzərə xəlvət yollar, dərin dərələr, uzaq dağlar gəlir və oxucu elə xəyal edir ki, əmniyyətsizlik fəqət bu yerlərdə yolkəsənlər vasitəsi ilə ola bilər.

Mürurzaman ilə çox ibarətlər həqiqi mənasını itirdiyi kimi, bu ibarət də indi öz mənasını verə bilmir. Əmniyyətsizlik uca dağlar, xəlvət dərələrdən kəndlər və şəhərlərə köçüb ac, çılpaq, yoxsul və binəva xalqın verdiyi ağır maliyyətlər ilə saxlanılan dövlət məmurları hərəmilər və yolkəsənlərin işini öz öhdələrinə götürmüşlər.

İndi ölkəmizdə heç kəs üçün əmniyyət yoxdur. Dövlət silahı ilə mücəhhəz olan jandarm özünü kəndlərdə hakimi mütləq bilir.

Kəndlinin çörəyini, qoyununu, yumurtasını, yağını zəhrimar elədikdən sonra, onun namusuna və canına belə təcavüz etməkdən çəkinmir. Bir vaxt Babi adı xalqı soymaq üçün bir bahana idi. Hər kəsin bir parça çörəyi var idi. Onun üstünə bu adı qoyub ayaqdan salırdılar. İndi də azadixahlıq və Firqə üzvlüyünü, cənab vəkilbaşı Babilik kimi töhmət vasitəsi qərar verib bu ünvan ilə göz çıxardır, baş kəsir, gön soyur, dodaq kəsdirir, ev qarət edir, öküz, inək apartdırır.

İndinin əmniyyətsizliyinə bir qədər diqqət olunarsa, bərbəriyyət dövrəsində nəzəri olmadığı nəzərə çarpar. Sədi demişkən «Səngha ra bəste, səngha ra baz kərdənd» (1).

Dəstüpayi mərdom ra bəste iddeyi dozd, qatili, rahzən ra ba tofənghayi berno müsəlləh kərde qoftənd, bezənid, bekubid pedərə hərçə nəfəskeş əst dərbiyavərid (2).

Ədliyyə məmurları isə dəstpərvərdəyi simürğ (3) olduqlarından jandarmlardan ayaq dalı qoymurlar. Bunların biürzəliyi və cinayətkarlığı səbəbi ilə canilər, qatillər öz məqamından suiistifadə edən dövlət məmurlarının cinayətlərinə baxan yoxdur. Onun əvəzində yüzlərcə kəndliləri əsir kimi dəstə- dəstə gətirib məhkəməsiz, mühakiməsiz zindanlara doldurub xalqın rişəsini kəsməyə davam edirlər.

Qoy açıq deyək, indi əmniyyətsizlik sərçəsməsi ədliyyədir. Ədliyyə məmurları öz vəzifələrini əncam vermək əvəzində (şərike dozd və yare qafilə (4) rolu oynayıb əmniyyəti xələdar edirlər. Onlar pul və nüfuz vasitəsi ilə cinayətkarları azad qoyub, bigünah kəndliləri toqifdə saxlayırlar. Əmniyyətlərin cinayətlərindən göz yumub, onların hüququ işlərə müdaxilə etmələrinə açıq bir surətdə yol verirlər.

Məzlumların göz yaşları ilə yazdıqları ərizə və şikayətləri cavabsız qoyub, haradan mənfəət gözlənsə ora qaçırlar. Bunların bu kəsif hərəkətlərinin nəticəsində oğurluq, rüşvətxorluq, sui- istifadə adi və təbii bir iş olmuşdur. Dövlət mizlərinin başında oturanlar yuxarıdan aşağıya, yəni vəzirdən pişxidmətə qədər, xalqı soymağı özləri üçün məşru haqq hesab edirlər.

Ajan, jandarm isə müstəqimən xalq ilə mərbut olduğu üçün bu kəsafötkarlığın məzhəri hesab olunur.

Bu günün əmniyyətsizliyinin, bu günün yol kəsənliyinin və rahzənliyinin şəkli budur.

Artıq heç bir qaçaq yer və pənah yoxdur. Firqə işçilərimiz zülm və cinayətlərdən qaçıb Firqə qapılarına pənahəndə olan məzlumların ahnaləsindən cana gəlmişdir.

Artıq çarə və əlac yolu qalmamışdır. Jandarm və ədliyyə başçıları görünür qəsdən və əmdən bu atəşə əmək vururlar. Bundan sonra xalq öz başına çarə etməlidir.

Qoy dünya bilsin ki, beş- üç cinayətkarın əlində xalq nə günə qalmışdır. Qış gəlib qapını aldığı halda minlərcə kəndlilər ev və zindəkanlıqlarını tərk edib dağlarda yaşamağa məcbur olmuşlar. Dilənçiliyə məcbur olan ortabab əkinçilər naçar kəndləri tərk edib şəhərlərə pənah gətirirlər. Bu cinayətə tez ya kec son qoymaq lazımdır.

«Mir Cəfər Pişəvəri.»

(«Azərbaycan», şümarə 56, aban 25, noyabr 16)

1 Tərcüməsi: Daşları bağlamış, itləri isə açmışlar.

2-Tərcüməsi: Xalqın əl- ayağını bağlayaraq bir yığın oğru qatil və yolkəsəni berno tufənglər ilə silahlandıraraq belə göstəriş vermişdilər: Vurun, döyün, nəfəsi gələn bütün adamların atasını yandırın.

3- Bu istilah burada irticam əlaltısı olmaq mənasında işlədilmişdir.

4- Tərcüməsi: Oğru ilə şərik, karvan ilə yoldaş deməkdir.

UŞAQ TOVLAYIRLAR

Biz Riza xan zamanında şəhərlərimizi xərabazarə döndərmək məqsədilə aparılan xainanə siyasətdən artıq bəhs etmək istəmirik. Onu Azərbaycan xalqının düşmənləri də bu gün təsdiq etməyə məcburdular. Söz təzə ortalığa atılan yalançı pəhləvandır. Bunlar bizim intişar verdiyimiz ciddi şüarların qabağına çıxmaq məqsədilə indi Azərbaycana dilsuzluq göstərməyə başlamışlar. Onu yaqlı sözlərlə, tumarlayıb yatırmaq ilə bərabər onun üçün xəlifənin kisəsindən bəzl, bəxşişlər də qabağa çəkmişlər. Keçən gün eşitdiyimizə görə şəhərdərimiz böyük bir elan nəşr edib, şəhərimizin xiyabanlarını asfalt etmək fikrində olduğunu xalqın qulağına çatdırmaq istəmişdi.

Görünür, dörd il tamam əhalimizin dad- fəryadlarına qulaq asmaq istəməyən Tehran

siyasətmədarlarına Azərbaycan Demokrat Firqəsinin təşkili çox təkan vermişdir. Ona görədir ki, tez əla-ayağa düşüb xalqa rüşvət verməklə Firqənin qüvvətlənməsinin qabağını kəsmək istəyirlər.

Azərbaycan xalqı, məxsusən Təbriz əhalisi çox gözəl bilir ki, bu bihudə təşəbbüslərə fəqət Firqəmizin mürtəcelər qəlbində törətdiyi qorxu səbəb olmuşdur. Əgər belə olmasa idi, müxabirə olunan saysız- hesabsız teleqraflar, uzun- uzadı məqalələr, əlli min nəfərlik böyük mitinqlərdə çıxarılan qərarlar bu günədək cavabsız qalmazdı. Bunların hamısı bir yana, əgər vaqıən Tehran mürtəceləri Azərbaycan xalqına ya əqəllən Təbriz camaatına haqqı- həyat qail olsaydı onun intixab etdiyi şəhər əncüməninin fəaliyyətinin qabağını almaq kimi xəyanətə hazır olmazdı.

Bizə etiraz edirlər ki, niyə Azərbaycan özünün abadlığı barəsində iqdamat edir. İranın ayrı əyalətləri də Azərbaycandan abad halda deyildir. Onlar isə səslərini çıxarmırlar.

Biz bunu da təsdiq edirik. Vəli başqa əyalətlərin bərbadlığı, bizi öz vətənimizi azad etmək fikrindən qaytara bilməz.

Biz şəhərlərimizin abadlığı, millətimizin fərhəng, behdaşt və iqtisad yolunda ciddi qədəmlər götürməspidən, bu kimi əhməqanə dəlillərə örrə sərfnəzər edə bilmərik.

Məqsədimiz bu məqalədə bu kimi bahanalara cavab vermək deyil. Biz əslən bəhs və münaqişə əhli deyilik. Bizim nəzərimizdə bir əməli qədam yetmiş batmanlıq məsnəvi təşkil edən mübahisədən qiymətlidir.

Bizim möhkəm yumruğumuzdan titrəyən Tehran irticai indi camaatımızın başını tovlamaq üçün şəhərimizi asfalt etmək fikrinə düşmüş. Olsun, biz buna müxalif deyilik. Hələ əsrlərcə vətənimizi soyub, millətimizin var- yoxunu qəsb edən Tehranın irticai dövləti bizə çox borcludur. Qoy beş- üç xiyabani, xalqı tovlamaq məqsədilə də olsa, asfalt etsinlər.

Gülünc burasıdır ki, bu qədər dadfəryad və biyabırçılıqdan sonra, təzə dövlət bütcəsindən deyil, şəhərimizi borclu salmaqla verdikləri boş vədlərə əməl etmək istəyirlər.

Bunlar o qədər cahildirlər ki, qanun mövcubincə əncümən şəhərdarının qərarı olmadan şəhər naminə bir dinar belə borc etməyə haqlı olmadıqlarını nəzərdə tuta bilmirlər və xəyal edirlər ki, xalqın bu sadə həqiqətdən xəbəri yoxdur və təsəvvür edirlər ki, Seyid Ziyanın tövsiyəsi ilə banklar üsulu yaddan çıxarıb Təbatəbai kimi nadan bir adama şəhər naminə borc verə bilirlər. Təbatəbailərin qanunən rəsmiyyətləri olmadığını da bunlar anlamaq istəmirlər. Bunlar özbaşınalıq və həyasızlığı o yerə yetirmişlər ki, şəhərin ağası xalq tərəfindən intixab olunan şəhər əncüməni olduğunu da əmələnk inkar etməyə cəsərat edirlər. Bunu yazmaqdan məqsədimiz şəhərin asfaltına müxalifət etmək deyildir. Şəhər gərək asfalt olsun, bunun üçün gəlir mənbəyi də vardır. Bizi bu dələduzluq ilə, bu kimi amülmənfəə işlərə müxalif göstərə bilməzlər. Xalq özü bilir ki, Azərbaycan Demokrat Firqəsinin gurultulu səsi olmasaydı, mürtəcelər hətta, elam belə verməzdilər.

Eşitdiyimizə görə, şəhərdari işçilərinin maaşı belə aylarla təxirə düşür. Hələ əncümənin qərarı olmadan verilən maaşlar da oğurluq və sui- istifadə hesab olunur. Bu maaşları verənlər vaxtında gərək şəhər əhalisinin nümayəndələrinə haqq- hesab versinlər.

«Dərə xəlvət, tülkü bəy» oyunlarının vaxtı keçmişdir. Uşaq başı aldatmaq kimi, gülünc hərəkətlərin faydası yoxdur. Xalq bu kimi fırıldaqlara aldanmaz.

Xalqımızın nicatı onun həqiqi rəhbəri olan Demokrat Firqəsinin bayrağı altındadır. Bu Firqə qanunun himayətedicisi və gözətçisidir. Onun olduğu bir şəhərdə qanunsuzluq etmək olmaz.

Çağırılmamış qonaqlar şəhərimizin başını sındırıp ətəyinə qoz tökmək fikrindən göz yumsunlar.

Biz həmişə dempşik, haqqı verməzlər, onu almaq lazımdır.

Təbriz şəhəri öz haqqını almağa qadir bir şəhərdir. Onun intixab etdiyi əncümən gərək bütün şəhərdarlıq işlərinə nəzarət etsin. Biz düzgün düşüncəli və səlamət fikirli dövlət məmurlarının vücudunu inkar etmirik. Lakin iş başında duranların çoxusunun oğru olduğunu da inkar etmək olmaz. Bu oğrular indi nəfəslərini arıdıb, şəhərin asfaltı bahanası ilə özləri üçün kisələr tikirlər. Onlar bilməlidirlər ki, kisələri boş

qalacaq. Şəhər əncüməni özü bütün şəhər işlərinə yaxından nəzarət edəcəkdir.

Biz şəhər əhalisi tərəfindən seçilən nümayəndələrdən iş və fədakarlıq tələb edirik. Onlardan kim öhdəsinə xalq tərəfindən qoyulan vəzifəni ifa etməyə özünü layiq görmürsə istefa verib getməli, fədakarlığa və xalqa xidmət etməyə hazır olanlar isə işə başlamalı və öz qanuni vəzifələrini əncam verməlidirlər.

Əncümən çox sadə bir surətdə şəhərdən rəisini çağıraraq ona deyə bilər ki, ağa şəhərin sahibi vardır. Sən onun qərarı olmadan heç bir iş görə bilməzsən, qanun sənə bu ixtiyarı verməmişdir.

Famili və xudmani bir surətdə çağırılan heyətlərin heç cürə rəsmiyyəti ola bilməz. Məmləkət məşrutədir. Hələ qanuniasasımız təgyir tapmamış və şəhərdən hakimi mütləq ola bilməsi qanuni elan olunmamışdır. Şəhərin dəxli və xərci əncümən şəhərdəninin müstəqim nəzarəti altında ola bilər.

Əgər şəhərdən israr edərsə onda əncümən şəhər əhalisini toplar, onlara əncümən işə başlamadan, əncümənin rəsmi qəbzi olmadan vergi verməyəcəklərini elan edə bilər.

Qoy Təbatəbai gedib Seyid Ziyadan Təbrizin qəssabları, hamamçıları, kəsəbəsi üçün tövsiyələr gətirsin və o tövsiyə vasitəsi ilə şəhərin ayıdatını toplasın. Anladız mı?

«Mir Cəfər Pişəvəri.»

(«Azərbaycan», şümarə 57, Aban 27, noyabr 18)

Diydi ke xune nahəqe pərvane şəm ra Çəndan əman nədad ke şəb ra səhər konə!

Biz dəfələrlə kəndlərdə görülən vəhşiliklərin qorxulu nəticəsini yazıb dövlət məmurlarının kor qulaqlarına və kor gözlərinə soxmaq istədik. Lakin özlərini Port Artor qalası fətəhi hesab edən jandarm rəisləri kor tutduğunu buraxmayan kimi əlsiz) ayaqsız kəndlilər ilə vəhşiyənə rəftarlarını daha da şiddətləndirib onların mal- can və namusuna təcavüz etməkdən əl götürmədilər. Nəhayət bıçaq sümüyə dayanıb kəndlilərin tab və təvəni kəsildi, özünə çarə tapmaq fikrinə düşdü. İndi cəlladlar buyurub əkdikləri toxumun səmərəsini dərsinlər. Kim bilir bəlkə bunların hamısı qarətgerliyi şiddətləndirmək üçün təza ünvandır. Bəlkə çalışırlar bu ad ilə kəndləri xak ilə yeksan edib Azərbaycan kəndlisinin nəslini kəsib ortadan qaldırınsınlar. Lakin iş bunu göstərmir.

Miyanadan, Sarabdan və Marağadan gələn xəbərlərdən məlum olur ki, canından doyub vəhşətlərə təhəmmül edə bilməyən kəndli intiqam silahı ilə qiyam etmişdir. Qiyamçıların hədəfi jandarm cəlladlarını xəl-silah edib kəndlərdən uzaqlaşdırmaqdır! Bunlar var qüvvələri ilə əmniyyəti hifz etdikləri halda jandarm postlarını ortadan çıxarıb, onların xilasını ilə özlərini difa etməyə çalışırlar. Miyanadan və Sarabdan gələnlərin dediklərinə görə əmniyyətləri xəl silah etdikdən sonra Fədailər çəkilib getmiş Şəhərin əmniyyətini polis məmurlarının ixtiyarına qoymuşlar.

Şayiata görə Sərabda və Miyanada kəndlilərin əlinə çoxlu silah keçmişdir.

Bundan əlavə kəndlilər dövlət məmurları vasitəsi ilə kəndlərdə paylanan silahlardan çox sadə bir surətdə istifadə edə bilməmişlər.

Müttəle adamların izharına görə Şəhriyərdən sonra Azərbaycanı tərək edib qaçan nizami qüvvələrin silahları tamamı ilə kəndlilərin əlinə düşmüşdür. Çox kəndlilər öz namuslarını hifz etmək üçün öküzünü satıb tüfəng almışdır.

Bu silahların gücü ilə dir ki, dövlət məmurları apardıqları əhməqanə siyasətin mənasını düşünməyə məcbur olmuşlar.

Biz keçən nömrələrdə kəndlini döyüb, öldürüb, namusuna əl atmağı atəş ilə oynamaq adlandırır demişdik ki:

Əgər səd sal gəbr atəş foruzəd

Əgər yekdəm dər u oftəd besuzəd

İndi Sarabın və Miyanın jandarm rəisləri bu sözlərin mənasını anladılar. əfsus ki, onlar üçün bu dərs çox baha başa gəlirdi. Onlar bir daha bu təcrübədən istifadə etməyə qadir ola bilməzlər.

Keçən gün zəncir və şallaq ilə döyülüb məcruh bir Sarablı idarəmizə gəlib deyirdi indi ölsəm də arzum qalmadı, ondan ötrü ki, qızımın namusuna əl atan xain cəzasını çəkdi.

Biz Sarab əmniyyə rəisinin öldürülməsindən xoşhal deyilik. Qardaş qanı tökməyi hərgiz vicdanımız qəbul etmir. Lakin kəndlini də bu işdə məzəmmət etmək olmaz. Madamı ki, jandarm zülmündən mərkəzə şikayətə gələnləri tutub zindanlara doldurmaqla xalqı boğmaq istirlər, biz də kəndli ilə həmsəda olub deyirik:

Dəmi ab xordən pəse bəd səqal

Beh əz omre həftad o həştad sal

Bununla belə biz dövlət məmurlarına bu hadisələrdən ibrət alıb rəftarlarını dəyişməyi tövsiyə edirik. Tökülən qanlara onlar millət qarşısında cavab verməlidirlər.

Zindanlar günahsız kəndlilər ilə doldurulduğu halda əlinə silah keçirmiş kəndli savuq-qanlıqla rəftar edə bilməz. Get-gedə həriq artır, qabağına çıxan yaş və qurunun hamısını yandırır məhv edə bilər. Yenə təkrar edirik:

Yoluzu dəyişin, dayanıb fikir edin. Cinayət və qan tökməyin səmərəsi zəhrəkdir. Xalqın istədiyini verin! Cinayətkarları tutub cəzalandırın. Kəndlinin mal, can və namusuna təcavüz edən jandarmı asın ta kəndli özü intiqamı üçün ayağa qalxmasın. Bundan başqa əlac yoxdur.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şumarə 58, aban 28, noyabr 19)

BÖYÜK MILLI KONQRƏMİZİN QÜDRƏT MƏNBƏYİ

Bütün Azərbaycan şəhər və kəndlərində təşkil tapan böyük mitinqlərdə seçilmiş nümayəndələr şəhərimizdə toplanıb, böyük Milli Konqrəmizi bu gün təşkil verməkdədirlər.

Xalqımız tərəfindən çıxarılan qərarları imza edənlərin sayı yüz mindən təcavüz etmişdir.

Bu o deməkdir ki, illərcə əsarət və zülm zənciri altında yaşayan məzlum millət ayağa qalxıb gedəcək yolunu təmin etmək fikrindədir. Azərbaycan tarixi hadisələr çox görmüşdür. Lakin əsrimizdə bu günkü işin nəzirini nişan vermək olmaz.

Məşrutə inqilabi doğrudur xalqımızın başını ucaldıb, ona əbədi iftixar yaratmış, mərhum Şeyx Məhəmməd Xiyabani öz qiyamı ilə bu iftixarı təşkil etmişdir. Lakin onlar təşkilat və sürət əməl cəhətdən Firqəmizin başladığı bu böyük işdən çox zəif və çox məhdud imişlər.

Sərdarmilli və Salarmillinin əslən Təbriz şəhərindən başqa kənd əhalindən səs verən olmamış, qiyamçıların fəaliyyəti fəqət Təbriz şəhərinin hüdudunda təmərküz tapmaq məcburiyyətində qalmışdır. Biçarə Şeyxin süqutunu da bunda aramaq lazımdır.

Doğrudur məşrutə inqilabında Təbriz şəhərinin göstərdiyi istiqamət tarixdə binəzir və fəvqələdə işlərdəndir. Lakin böyük milli bir iş üçün bir şəhər əhalisi kifayət etməz. O günün şəraiti isə artıq Şeyx zamanında mövcud deyildi. İndi isə mühit tamamilə dəyişmişdir.

Artıq böyük xalq və əsasi hesab olunan kəndlərə dayanmayan bir qüvvə hərgiz öz arzusuna müvəffəq ola bilməz. Kəndli isə bizimlə olduğunu əmələ isbat etməkdə mal və can və namus və heysiyyəti ilə azadlıq yolunda aparılan mübarizəni axıra qədər aparmaq üçün çalışmaqdadır. Şəhərdə isə böyük təhəvvül və dəyişik əmələ gəlmişdir. İndi Təbrizdə iyimi minlik kargər qüvvəsi vardır. Bu qüvvə Şeyx qiyamında sifr mənziləsində idi.

Bundan əlavə Şeyxin rəhbərlik etdiyi demokrat təşkilatında, onun şəxsiyyətindən sivay, səmimi və fədakar adamlar çox az idi. Onları bir birinə bağlayan fikir və əqidə isə rovsən və aşikar deyildi. Hətta mərhüm Şeyx özü də milləti hara apardığını aşikar bir surətdə elan edə bilmirdi.

Biz onun nitqlərini və onun rəhbərliyi ilə nəşr olunan Təcəddüd ruznaməsini oxuduqda, onu bir gün ciddi bir Azərbaycanlı, bir işkaldan qorxmayan cümhurixah hətta çox sol təcziəhçi, ayrı bir gün şədidd mərkəziyyət tələb edən, müdhiş məşrutəçi görüb təəccüb edirik.

Halbuki, təəccüb yeri yoxdur. Çünki qiyam təsadüfi hadisələr nəticəsində vücuda gəlmiş üçün mərhüm Şeyxin fəaliyyəti cərəyan və sövq təbiiyə tabe olmuş macərələr ona vaxtdan qabaq düşünüb müəyyən bir bərnəmə aşkar bir hədəf təyin etməyə macal verməmişdir.

Bundan əlavə Şeyx səri müvəffəqiyyətlərə məğrur olub, xalqı təşkil etmək, nehzətə qanuni şəkil vermək fikrinə düşə bilməmiş, firqə ilə hökumət işini bir birinə qarışdırmış, özü isə işin içərisində itib.

Biz başladığımız iş isə tamamiylə ayrı bir ruhda və başqa bir şəkildədir. Əvvələn bizim təkiyəmiz firqə təşkilatına deyildir, xalqa və ümum millətə dayanır və onu cəlb etmək üçün ciddi şüarlar və əməli vasitələr ilə işimizə davam edirik.

Saniyə bizim rovsən və aydın hədəfimiz vardır və danışıqlarımız və işlərimiz o hədəfə yetişmək yolundan kənara çıxmır.

Üçüncü, biz cərəyana tabe olmayıb bəlkə onu idarə etmək üçün tədbir görməyə çalışırıq.

Dördüncü, biz hərgiz bərnəməsiz, nəqşəsiz düşünülüb, ölçülüb biçilməmiş bir iş görmürük və başladığımız işlərin əvvəldən nəticəsini bilirik.

Beşinci, bizdə vəhdəti fikir, vəhdəti əqidə vardır. İşçilərimiz və rəhbərlərimizə inanırıq və onları inandırmaq üçün heç bir fədakarlıqdan ayaq geri qoymuruq.

Bizim əlimizdə başçılarımıza ciddi itaət olduğu halda açıq və ciddi intiqad kimi böyük vəsilə və silahımız var.

Bir sözlə bizim. başladığımız iş yüzdə yüz müvəffəqiyyətlə əncam tapacaq, böyük Milli Konqremiz millətin müqəddəratını təyin etmək kimi böyük vəzifəni iftixar ilə əncam verməyə qadir olacaqdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

«Azərbaycan», şümarə 57, aban 27, noyabr 18

EY AZƏRBAYCANIN RƏŞİD VƏ QƏYUR SƏRBAZ VƏ ƏFSƏRLƏRİ

Siz ey Azərbaycanın rəşid və qəyur sərbaz və əfsərləri, siz ey Azərbaycan xalqının pak və doğma oğulları! Siz ey Azərbaycanın kəndli, kargər və təhsilkərdə cavanları! Sizin atalarınız, analarınız, bacı və qardaşlarınız sizi böyüdü və tərbiyə edib məmləkətimizin və öz ana-bacılarımızın namusunun hifzi üçün əynizə şərəfətli sərbaz paltarını geyindirib sizi sərbazxanalara təqdim etmişlər. Siz yaddan çıxarmayın ki, beş gün əvvəl bir kəndli ya bir kargər idiz, ya bir nəfər əzilmiş Azərbaycanlı idiz və beş gün sonra da haman olacaqsız. Siz hər nə olsaz Azərbaycanın və Azərbaycan xalqının doğma oğlanlarısınız. Məbada sizi üç ya beş nəfər mürtəcə, macərəcu Azərbaycan xalqının düşmənləri aldada, sizi öz xalqınızın üzünə çəkə. Xudanəkərdə öz ata-ana, bacı- qardaşlarınızın üzərinə atəş açmağa və onları öldürməyə sövq edə.

Siz aldanmayın! Əgər belə bir əmr hər kəsin tərəfindən olsa, bilin ki, o sizin və bizim ki, sizin doğma atalarınız düşmənidir. Siz Azərbaycan oğulları gərək öz dostunuzu və düşməniyi yaxşı tanıyasız. Bu gün hər rəşid və qəyur adamın ki, damarlarında Azərbaycanın qanı axır istər sərbaz və yaxud əfsər olsun gərək Azərbaycanın və onun xalqının azadlığına kömək etsin.

Bəsdir indiyə qədər Tehran mürtəcə hökumətinin bizə etdiyi tohin və təhqirlər. Sizin analarınızın südü o vaxt sizə halaldır ki, siz onların namuslarını hifz edəsiz. Sizin rəşadətiz və qoçaqlığınız o vaxt müstəhsən və yaxşıdır ki, öz xalqızı zalımlardan difa edəsiz. Əlbəttə biz bilirik və inanırıq ki, siz heç vaxt 3 ya 5 nəfər bizim xalqımızın düşmənlərinin əmri və fərmanı ilə öz ana və atalarınıza ağ olmasız.

Yaşasın Azərbaycanın qəyur və qanlı oğulları!

Yaşasın Azərbaycanın rəşid məmləkətinə, xalqına və öz doğma ata və analarına sadıq qalan sərbaz və əfsərlər!

(“Azərbaycan”, şumarə 59, aban 29, noyabr 20)

VƏHŞƏT VƏ İZTIRABI KİM TOLID EDİR?

Keçən şümarəmizdə kəndlərdə tovlid olan müsəlləhanə hərəkatlərin səbəblərini göstərdikdən sonra “bu atəşi icad edən məmurlar tezliklə mücazat olmasalar səbir kasası ləbriz olmuş xalqın ümumiyyətlə Fədai dəstələrinə mülhəq olması ehtimalın” bəyan etdik.

Zahirdə işin gedişi göstərirdi ki, şəhərimizdə olan məsum məmurlar Sarab, Miyana, Mərağa hadisələrindən ibrət alıb xalq ilə rəftarlarını dəyişəcək xüsunət o təzahürdən pərhis etməklə işi sülh və saziş yolu ilə həll etməyə çalışacaqlar.

Yekşənbə günü ağayi Dövlətşahi ustandarlıq kəfili firqəmizin mərkəzi komitəsinə gəlib etdiyi dustanə müsahibədən sonra ağayi Rəfi və ağayi Şəbüstərinin başqa dövlət məmurları ailə görüşlərinin zahirindən dərin də belə ehsas olunurdu.

Bundan başqa Təbriz əhalisi qara, yağışa o insanın damarlarındakı qanı donduran soyuğa baxmayıb otuz min nəfərlik böyük mitinqində nişan verdiyi intizam, mətanət və xunsərdlik göstərdi ki, vəhşət və iztirab yaratmaq istəyən xalq düşmənləri öz arzularına müvəffəq olmayacaqlar.

Bununla bəle firqəmizin rəisi haman otuz mindən ziyadə cəmiyyətin qarşısında rəsmi surətdə şəhərin əmniyyətini xələdar etmək üçün şübhəli adamlar o polis məmurları tərəfindən aparılan xainanə təbliğata var qüvvəsi ilə yol verməyəcəyini sərih bir surətdə bəyan etdi və bu vasitə ilə düşmənlərin bahalarına xatəmə verildi.

Bunların hamısına baxmayaraq doşənbə günü şəhər əhalisi şəhər divarlarına əcib bir elan yapıdırıldıqlarının şahidi oldu.

Bu elan Ağayi sərtip Dirəxşani tərəfindən imza edilmiş idi.

Təbiidir ki, qanuni bir məmləkətdə daxili əmniyyət qüvvələri (polis və jandarm) nizamı məqamata tabe ola bilməz. Rəis intizam adlı bir məqam qanun əsasımızda yoxdur. Başını itirmiş Tehran müstəbidləri görünür xalqı o qədər nadan hesab edirlər ki, bu sözlərin altında gizlənmiş olan hökumət nizamını qəlb pul kimi gözbağlılıq ilə onun hesabına qoymağa çalışırlar.

Elamiyyənin məzmunu nə olur olsun özü vəhşət və izzirab tolid edən bir əməldir. Bu işin özü isbat edir ki, dövləti məqamat əmdən vəhşət və izzirab tolid etməyə çalışır.

Ağayi sərtip Dirəxşani olsun ki, .şəxsən bu elanı mərkəzin əmri ilə yazmağa məcbur edilmişdir. Leykən o mərkəzə verilən yalan güzərişləri təkzib edib özünü belə bir ağır və msuliyətli və qeyri qabil icra və qeyri qanuni məmuriyyətdən xilas edə bilərdi.

Biz şəhərimizdə saxlanılan sərbazları öz qardaşımız bilirik. Onlar ilə edilən vəhşiyənə rəftardan (föhş, kötək və mütəhəmmil olduqları min cür əzab və məşəqqətlərdən) bixəbər deyilik. Ona görə onları xalq əleyhinə silah işlətməyə vadar edə biləcəklərinə biz inana bilmirik.

Sərbaz cəllad deyildir. O fəqət məmləkətin məzrlərini müdafiə etməyə müvəzzəfdir. Onu qardaş qanı tökməyə vadar etmək olmaz. Belə bir əmr verilərsə sərbaz öz milli vəzifəsinə əməl edib xalqa mülhəq ola bilər. Bu hadisə dünyanın böyük milli hərəkətlərində çox ittifaq düşmüşdür.

Mərkəzi dövləti əllərində alət edən macərəcular əgər Arteşi xalq əleyhinə qalxızmaq istəsələr, xalqa mülhəq olmaları və şərəfətli əfsərlərin qeyri qanuni əmrlərdən imtina etmələriqeyri mümkün olan işlərdən deyildir.

Hətta biz pasbanları və jandarm məmurlarının mühüm qismini də xalq ilə qardaşlıq halında yaşamağa mütəmayil görürük. Tehranın ali qəsrlərinin isti və müzəyyən salonlarından fərman verən millət xainləri gözlərini açıb həqiqətin dönməz üzünə açıq göz ilə baxmalıdırlar.

Bir də mərkəz müstəbidləri nahaq yerə məmləkətin daxili mövzuun xaricdə həll etməyə çalışırlar. Azərbaycan xalqının müqəddəratı Azərbaycanın mərkəzi olan Təbriz şəhərində həll edilməlidir.

Xalq öz qanuni haqından artıq bir şey istəmir. Ona qane edici cavab əvəzində rəis intizamət və motoriyzə qüvvə göndərmək istəyənlərin gördükləri işin qəbahətini anlamaqdan aciz olduqları aşkara çıxır.

Nəng və iftızah bundan böyük olmaz ki, yüz milyondan artıq büdcəyə malik olan arteşi şahənşahinin Təbriz saxlosu Fədailər əleyhinə otuz sərbaz göndərmək üçün garajlara düşüb zor ilə kamiyon təhiyyə etmək istəyir.

Belə bir təşkilata malik olan jeneralın sakit və aram bir şəhərdə elamiyyə sadir edib rəcəzخانlıq etməklə xalqı qorxutmaq, Təbriz şəhərində, Marağa, Sarab və Miyandab hadisələrinin nəzirini vücuda gətirmək istəməsi uşaqlıq deyildir bəs nədir?

Vallah, billah bu hərəkətlər pisdir, qəbihdir, uşaqlıq etməyin! Şəhərdə heç bir xəbər olmadığı halda xalqı vəhşət və izziraba salmayın. Kəndlərdə jandarmaların yandırdığı atəşdən ibrət alın! Qoyun işlər sülh və müsəlimət yolu ilə getsin. Xalqa yazıgiz gəlsin, onun intiqam hissini təhrik etməkdən əl çəkin, bu məmləkətin səlahinə tamamilə tam olmaz.

Mir Cəfər Pişəvəri - ("Azərbaycan", şümarə 60, aban 30, noyabr 21)

İRAN ŞAHƏNŞAHI HƏZRƏTLƏRİNİN XİDMƏTİNƏ

İran Məclise Şurayi Milli Rəysi cənab ağayi Məhəmməd
Təbatbahiyyə,

Nəxostvəzir cənab ağayi İbrahim Həkimiyə.

Bu il aban ayının 30 – 29 cu Təbriz şəhərinin Şir və Xurşid salonunda 150000 nəfərin imzası ilə ümum Azərbaycan şəhər və hovmələrindən toplanan ümumi mitinqlər tərəfindən seçilmiş yeddi yüz nəfər nümayəndənin şirkəti ilə təşkil tapan böyük xalq konqresi özünün 4 cü iclasında ittifaq ara ilə öz tələbatının əsas məsələlərini aşağıdakı maddələrdə qeyd olunan elamiyyə vasitəsilə İran mərkəzi hökumətinə bildirməyi qərara aldı:

1 - Azərbaycan xalqı burada yazılmasına yer olmayan saysız - hesabsız tarixi səbəblərə və hadisələrə görə özünə məxsus milliyyət, dil, adab və rusum və sayır xüsusiyyətə malikdir. Bu xüsusiyyət ona haqq verir ki, iranın istiqlaliyyət və tamamiyyətini müraat etməklə bərabər bütün dünya millətləri kimi Atlantik elamiyyəsi mocibincə öz müqəddəratını təyin etmək üçün azad və muxtar olsun.

2 - Konqre Azərbaycan xalqının, iranın başqa əyalət və vilayətləri ilə olan mədəni, iqtisadi və siyasi rabitələrini nəzərə almaq ilə bərabər, bu xalqın indiki İran dövlətinin təsisi haqqında göstərdiyi fədakarlıqları (vaqien indiki İran dövləti Azərbaycanlılar vasitəsilə təsis olunmuşdur) nəzərə alıb heç vəch ilə hazır deyil, onun məşru və qanuni təqazalarını ki, milli muxtariyyətdən ibarətdir, iranın məzrlərinə xələl gətirib onun təcziəsi üzərində qərar versin.

3 - Azərbaycan xalqı var qüvvəsi ilə iranda məşrutə şəkli almış demokrasi üsulunun tərəfdarıdır. Azərbaycan milləti iranın tamam əyalət və vilayətləri kimi iranın Məclise Şurayi Milisinə nümayəndə göndərəcək və adılanə maliyat verməkdə şirkət edəcəkdir.

4 - Azərbaycan xalqı rəsmən və ələnen elam edir ki, bütün dünyanın diri millətləri kimi (iranın tamamiyyət və istiqlalını gözləməklə) özünün daxili işlərini idarə etməkdən ötrü özü milli hökumət yaratmağa haqlıdır və o bacarıb iranın istiqlal və tamamiyyətini müraat etməklə Azərbaycanı demokrasi və hakmiyyət milli üsulu ilə idarə edə bilər.

5 - Azərbaycan xalqı azadlıq və demokratlıq yolunda böyük zəhmətlər çəkib, çoxlu qurbanlar verməyinə görə istəyir özünün muxtar hökumətini həqiqi demokratlıq əsası üstündə qoysun.

Buna görə konqre tərəfindən təsvib olunmuş daxili nizamnamə üstündə özünün məclis millisini intixab edib lazım görür Azərbaycanın milli və daxili hökuməti bu məclisin nümayəndələrinin arasından intixab olub onun qabağında məsul olsun.

6 - Azərbaycan xalqının öz milli ana dilinə məxsus əlaqəsi vardır. Özgə dilinin təhmili onu tərəqqi və təməddün karvanından dalı salmış və onun milli fərhəng və maarifinin yolunu bağlamışdır. Bu narəva təhmilin qabağını almaq və Azərbaycanın tərəqqisinə lazım gələn bütün vəsilələri vücuda gətirmək üçün Azərbaycan xalqının milli konqresi Heyət Milliyyə dəstur verir, çox tez bir zamanda Azərbaycan dilini bütün dövlət idarələrində morsum və onun tədrisini tamam mədrəsələrdə (dövləti və milli) əməli etsin.

7 - Yüz əlli min nəfərin imzası və yeddi yüz nəfər nümayəndənin iştirakı ilə təşkil tapan milli konqre Azərbaycan millətinin iradəsi ilə özünü müəssislər məclisi elan edib Azərbaycanın daxili işlərini idarə etmək üçün otuz doqquz nəfərdən ibarət bir milli Heyət intixab edib onlara ixtiyar verir, millətin milli istəklərini əməli etmək üçün lazımı tədbirlər görüb səlahiyyətədar məqamat ilə müzakirəyə girişsələr. Eyn zamanda Azərbaycan milli məclisinin və həmçinin Məclis Şurayı milli intixabatını icra eləsinlər.

Axırda konqre İran dövlətinin və dünyanın böyük demokratik dövlətlərinin nəzərini yuxarıda yazılanlara cəlb edib izhar edir ki, bu mütalibatın icrası üçün fəqət təbliğ və təşkil vasitəsi ilə iqdəm edib nəza daxili və qardaş qanı tökməyə icazə verməyəcək. vəli əgər mərkəzi dövlət istərsə, onu qanuni silah gücü və qəhr və qəlbə ilə ortadan aparsın, o vaxt naçar hər qiymətə olursa - olsun öz hüququndan müdafiə edəcək və ta bir nəfər Azərbaycanlı qalanadək öz milli muxtariyyəti yolunda mübarizə aparacaqdır.

Məclis Müəssisan (Konqreyi Milli) Heyət Milliyə ixtiyar verir ki, Azərbaycanın muxtariyyətini təmin etmək üçün səlahiyyətədar məqamat ilə əlaqəyə girsin. Məsələn sülh və müsəlimət yolu ilə həll etsin. Vəli Heyət Milli heç vəchlə Azərbaycanın muxtariyyəti və milli hökuməti haqından sərfnəzər etmək və iranın tamamıyyət və istiqlalını pozmaq ixtiyarına malik deyildir.

Biz arzu edirik bütün demokrasi aləm bilsin ki, dünyada bir millət vardır hazır olub özünün var qüvvəsi ilə öz hüququndan müdafiə edib asiyanın bir güşəsində azadlıq və demokratiq baydağını qalxızıb, istəyir fəqət öz köməyi ilə özünün azadlığını təmin etsin. Ümid edirik iranın səlahiyyətədar məqamətə və böyük demokratik dövlətlər bizim milli mənzurumuzun icrası üçün növ - pərvəranə köməklərdən ki, mənşüre Atlantik onun üzərində qoyulmuşdur müzayiqə etməyəcəklər.

Ehtiramət Faiqə ilə (Milli Konqrənin) Məclis Müəssisan Milli Rəyasət Heyəti.

(«Azərbaycan» şümarə 62, azər 2, noyabr 23) .

XALQIMIZIN BÖYÜK KONQRƏSİ MÜVƏFFƏQIYYƏTLƏ QURTARDI

Azərbaycan xalqının tarixinə təza bir iftixarlı gün səbt edildi. O Azərbaycan xalqının öz qüdrəti ilə yaranmış olan Xalq Konqrəsi idi.

Bu Xalq Konqrəsi özünü Məclisi Müəssisan adlandırdı. Bu isə Azərbaycan xalqına şəfa gətirən və dərdlərinə məlhəm olacaq, arzularına yol açan bir mənəbədir.

Xalq Məclisi Müəssisanı bir günəş kimi Azərbaycanın Təbriz şəhərində tulu etdi. Səttarxan və Bağırxanlar nəslə olan bu xalq öz qəhrəman və igid mücahid oğullarının mübarizələrindən ilham alıb mərd-mərdana meydana qədəm qoyaraq özünün milli muxtariyyətini və azadlığını almaqdan ötrü sözdən əmələ keçdilər.

Bu xalq təşəbbüsü ilə təşkil olunmuş Məclisi Müəssisan azadlıq yolunda şəhid olmuş mücahid və qəhrəman oğullarımızın əksləri ilə müzəyyən olub onların ruhları bütün mücahid nümayəndələrimizin

başları üstündə pərvaz edirdi. Uzaq vilayətlərdən, şəhər və kəndlərdən gəlmiş nümayəndələrin də bir birlərinə hədsiz məhəbbət, əlaqə, birlik və üzlərində şadlıq görünürdü.

Tarixin şahidi olan bu Məclis Müəssisən Azərbaycan torpağı üstündə bir azadlıq bayrağı kimi dalğalanırdı.

Bu Məclisi Müəssisanda bir ruh, bir əqidə və möhkəm birlik görünürdü.

Nümayəndələrin hərarətli nitqləri milyonlarla Azərbaycan xalqının arzularını tərənnüm edir və dərdlərini istədiklərini aydın göstərirdi.

Bu Məclisi Müəssisən Azərbaycan xalqının milli iftixarıdır. Onun intixab etdiyi 39 nəfərdən ibarət Milli Heyətinə Azərbaycan xalqının müqəddəratı tapşırıldı.

Qoy bu Milli Heyətimiz, millətimizin heysiyyət, namusunu hifz edib xalqımızın azadlığının püştüyanı və onun apardığı mübarizəni işıqlandırsın.

Məclisi müəssisənin çıxardığı qərarlar bizim xalqımız üçün böyük səadət qapıları açıb, millətimizə azad yaşamaq üçün səadət yolları göstərəcəkdir.

Qoy bu çıxarılan qərarlar, bu müraciətnamə və deklarasionlar xalqımızın varlığı və diriliyini düşmənlərimizə bir daha göstərsin ki, Azərbaycan xalqı demokrasi, azadlıq və öz Milli Muxtariyyətini tələb edir və onu da öz qüdrəti ilə vücuda gətirir və gətirəcəkdir. Biz ümidvarıq ki, intixab olmuş Milli Heyətimiz, Məclisi Müəssisənin ona tapşırıldığı milli vəzifəni vicdan və namusla icra edəcəkdir.

(“Azərbaycan” şumarə 62, 2 azər, noyabr 22)

AZƏRBAYCAN MILLI MƏCLISININ İNTIXABATI DƏSTURU

Bism illahil rəman ilrəhim

Bütün Azərbaycan xalqının mümsili və iradəsinin nümayəndəsi olan 30 aban 1324 Təbriz şəhərində Şir u Xorşid salonunda təşkil olunmuş böyük Müəssislər Məclisinin qərarına görə bu gün azər ayının ikisində başlanıb həmin ayın dördünə qədər bütün Azərbaycanda Məclisi Milli intixabatının elanlarının intişarına dəstur verilir.

İntixabat elanının intişarından üç gün sonra bütün Azərbaycanda əxzi ara başlanmalı və on iki azərdə hər yerdə intixabat xatəmə tapmalıdır.

Azərbaycan Milli Heyəti Rəisi- Əli Şəbüstəri

Nömrə 25- tarix 24/o/1

MILLI MƏCLIS İNTIXABATINI HANSI ŞÜAR İLƏ İCRA ETMƏLİYİK ?

Azərbaycan xalqının idarəsini təmsil edən bu böyük Millət Konqresi özünü Müəssislər Məclisi adlandırır, tezliklə xalqımızın daxili muxtariyyətini təmin etmək üçün Milli Məclis intixabatının dəsturunu verdi.

Bu Milli Məclis Azərbaycan xalqının sərnivıştini müəyyən etmək, ona tərəqqi və səadət yollarını açmaq üçün əsasi bir vasitədir.

Biz arzu edirik bu milli vəzifəni ifa etmək üçün bütün millət təbəqə, sinif nəzərdə tutmayıb seçkilərdə iştirak etsin. Biz Firqəmizin namizədlərini keçirtməyi fəqət sadə nitq və yazı vasitəsilə təbliğ edəcək. ayrı dəstə və şəxslərdən geniş dairədə seçkilərdə şirkət etməsinə imkan verəcəyik.

Bunu inkar etmək olmaz ki, Azərbaycan kəndlisi Demokrat Firqəsini öz rəhbər və nəcisi hesab edib, onun verdiyi namizədləri intixab edəcək və onun vicdani və imanını istədiyi kimi müqəddəratını Firqə rəhbərlərinə tapşırmaqdan çəkinməyəcəkdir. Bununla belə biz bütün Firqə üzvlərindən istər mərkəzdə istərsə şəhristanlarda, ümum xalqı iştirak etməyə təbliğ etmələrini tələb edirik.

Bu milli bir işdir. Burada ikrah və mümaniət böyük bir xəyanətdir. Qoy hər kəs istəyir özünü namizəd göstərsin və hər kəs artıq rəy almağa müvəffəq olursa vəkil seçilsin.

Məxsusən elanlarda namizədlərin adlarını yazıb intişar vermək, əmniyyəti xələldar etməyib, xalqı vəhşətə salmadan təşkil tapan yığıncaqlar, mitinqlər və məclislər mütləqən azad olmalı və hər kəs istədiyi şəxsi namizəd edib onu xalqa tanıtmalıdır.

Məclis Müəssisəmiz, Məclis Şurayı Millinin intixabat nizamnaməsində olan nəvaqisi nəzərdə tutub daxili milli məclisimizin demokratik əsaslar üstündə qurulmasını təmin etmək qəsdini ilə intixabat hövzələrinin sayını artırır, bəxşlərə imkan vermişdir ki, özləri müstəqimən istədikləri əşxası intixab edə bilsinlər. Şəhərlərdə isə təqribən kəndin dəxaləti olmadan intixabat işi müstəqil surətdə aparılmalıdır.

Bu Məclis Şurayı Milli intixabatını təgyir verib onu daha demokratik bir üsul üstündə qurmaq üçün qiymətli bir azmayışdır.

Bundan əlavə daxili nizamnaməmiz, intixabat gününü azaldıb əvəzində sandıqların miqdarını geniş bir dairə də artırmışdır.

Bu vasitə ilə təhdid, tətmi və sair xilaf qanun hərəkatlərin qabağı ciddi surətdə alınacaqdır.

Hələ nizamnamə mocibincə təyin olunan 5 gün rəy vermək müddəti də hər dövrdə bir gün azalıb nəhayət bütün demokratik ölkələrdə olduğu kimi bütün Azərbaycanda müəyyən bir günlərdə xalq öz rəyini verməyə müvəffəq olacaqdır.

Birdə bizim böyük konqremiz ən böyük bir işə iqdam edib ana və bacılarımızın da intixabatda şirkətini caiz görmüşdür. Bu isə Rizaşahın hoqqabazlıq ilə xanımlarımıza baziçə, ərusək və ləhv - u - ləəb vasitəsi üçün verdiyi zahiri azadlığı rədd edib nəslimizi tərbiyət edən ana və bacılarımızın insan məqamına yetişməsinə və onların böyük və müqəddəs saydığımız ana adını daşımağa layiq olmasına imkan verən böyük bir vasitədir.

Əlbəttə nizamnaməmiz sabiqəsiz olduğu üçün nöqsansız deyildir. Bu nöqsanlar azmayışdan sonra rəf olub get - gedə düzgün və xalqımızın ehtiyacına və əxlaqına mütənasib bir hala gələcəkdir.

Bunların hamısı ilə bərabər xalqımız və bütün dünya bilməli dir ki, biz heçvəcə ilə iranın təcziyəsi və ya Azərbaycanın irandan ayrılmasına yol vermək istəmirik. Biz məşrutə və İran baydağına sadıq qalib İran torpağının təmamiyyətini hifz etməyə var qüvvəmiz ilə çalışacağıq.

Xalq düşmənlərinin, daxili və xarici irticai ünsürlərin fitnə- əngiz təbliğatına baxmayıb, bu günə qədər çalışıb öz məramımızı sülh və aramış yolu ilə təqib etmişik. Bundan sonra da bu siyasəti var qüvvəmizlə təqib edəcəyik. Əgər dövlət məmurlarının içərisində mihənpərəst və aqıl adamlar olub, əmniyyə təşkilatının kəndlərdə yandırdığı atəş və yaratdığı cəhənnəmin qabağını almaq yolunda ciddi qədəm götürülsə idi, hətta kəndlərdə iş bu yerə çıxmaz idi.

Əgər bir gün həqiqi bir məhkəmə vücuda gəlsə oraya təqdim etmək üçün bizim kəndlərdə vücuda gələn hadisələrin həqiqi səbəblərini sübut etmək üçün insanları heyrətə salacaq qədər əsnad və mədarikimiz vardır.

Hər halda Firqə rəhbərləri və ümum Azərbaycan xalqı özünün milli vəzifəsini sədaqətlə icra edib Məclis Milli intixabatını vicdan və iman və sədaqətlə yerinə yetirməli dirlər.

Məxsusən Firqə işçilərinə tövsiyə edirik intixabat işində doğruluq və sədaqət ilə rəftar etsinlər. Təqəllüb, hiylə, təhdid və tətmi əsasən xəyanət bəlkə cinayətdir.

Milli Məclis bizim namusumuz, anamızdır. Ona pis göz ilə baxıb təqəllüb və neyrəng ilə onun damənin ləkədar etməyin.

Qoy sizin istədiyiz şəxs intixab olmasın, onun zərəri yoxdur. Amma çalışın iş düzgün və sədaqətlə əncam tapsın. Xalqın əl qolunu bağlamayın ! İnanın sizin yoluz düz və hədəfiniz müqəddəsdir. İş ürək və təmiz əllər ilə əncam vermək lazımdır.

Qoy xalq sizin sədaqətinizi görüb həqiqi millət xadimi olduğuzu yəqin etsin İnanın müvəffəqiyyət doğruluqdadır.

İntixabat şüarlarımızı unutmayın.

Yaşasın Milli Muxtariyyətimiz !

Yaşasın Milli Dil və Milli Fərhnəgimiz !

Yaşasın Demokratik İranın təmamiyyət və istiqlalı !

Biz iranın mərzlərinin içərisində bütün dünyanın mütərəqqi millətləri kimi öz evimizin ağası olmaq, öz Milli Demokrasi üsulumuz ilə idarə etmək istəyirik.

İranın səadət və iftixaratına həmişə olduğumuz kimi bundan sonra da özümüzü şərik hesab edəcəyik.

Mir Cəfər Pişəvəri

(« Azərbaycan » şümarə 63 azər 5 noyabr 26)

AZƏRBAYCAN MƏCLİS - MÜƏSSİSAN MILLİSİNİN QƏRARLARI

Seşənbə günü, aban ayının 29- da Azərbaycan xəلقىnin böyük Milli Konqrəsi, ağayı Pişəvərinin ümumi övza' həqində verdiyi mə'lumatı müzakirə etdikdən sonra aşağıdakı qərarları ittifaq ara ilə qəbul edir.

1- Böyük demokratik millətlərin fədakarlığı nəticəsində diktatorluq, zurguluq və nəjad üstünlüü təbliğ edən qüvvələrin əbədi olaraq yıxıldığı və bütün millətlərə özünü idarə etmək, öz müqəddəratına hakim olmaq imkanı vicuda gəldiyi halda, Azərbaycan xəlqi təmam mə'nası ilə bir millət kimi ayağa qalxıb öz təbiyi və qanuni həqinə, öz gücü ilə malik olmaq istəyir.

2- Xəلقىmiz sui- təfahum və töhmətlərə yol verməmək üçün öz müqəddəratını ələ aldığı halda, ölkəmizin irandan ayrilmamağını e'lan edir və bütün İran xəqləri ilə qardaşlığını hifz etməyi özünə vəzifə bilir.

3- Milli Konqrə azadlıq dünşmənlərinin iftira və töhmətlərinin indidən qabağını almaq üçün açıq və aydın surətdə azərbaycanın irandan ayrılması və ya onun ayri məmləkətə ilhaq intişaratını ciddi surətdə təkzib edir.

4- Azərbaycan xəlqi məşrutə üsuluna sadıq qalıb, qanun- əsasının demokratik əsllərini icra etməyə çalışacaqdır.

5- Ümumi məşrutə qanunlarını muraat etməklə bərabər Azərbaycan xəlqi özünün daxili işlərini idarə və milli muxtariyəti təmin etmək üçün qanun əsasından istifadə edib, Əncümən- Əyaləti təşkilatını bir qədər genişləndirib, ona Məclis Milli adı verir. İran daxilində iranın təmamiyət və istiqlalını heçvəchlə xələdar etmədən, özünün Milli Hökumətini vicuda gətirir.

6- Böyük xəlx mitinqlərinin qərarına görə Xəlx Konqrəsi Azərbaycan Demokrat Fırqəsinin rəhbərliyi ilə, Məclis Milli və Vilayət Əncümənləri və Məclis- Şovrəyi Milli intixabatının fəvriyətlə başlanmasını qərara alır.

7- Hər bir millət öz müqəddəratına hakim olması o vəqt imkanpəzir ola bilər ki, o millət yaşadığı ölkəni idarəetmək üçün əsası qanunlara malik olabılsın. Biz çox yaxşı bilirik ki, tehranda təmərüz tapmış mürtəce'lər xəلقىmizə bu ixtiyarı verməyəcəklər. Bəlkə özlərinin xain iradələrini xəlxə və məmləkətə təhəmil etmək üçün bizim qabağımıza əngəllər də çıxartmaqdan göz yummaq istəməyəcəklər. Ona görə böyük Konqrə xəلقىmimizə arzu və tələbatını əməli etmək üçün ciddi qədəm götürüb, özünü Müəssislər Məclisi e'lan edir. Milli muxtariyətmizi möhkəm payə üstündə qurmaq üçün Məclis Milli vicuda gətirir.

8- Təbii dir ki siyasi, milli, iqtisadi və mədəni muxtariyətlə malik olmadan milli muxtariyətlə boş sözdən ibarət olub, qalar. Bu nüqtəyi nəzərdən Məclis- Müəssisan, Milli bir hökumət yaranmasını və müstəqimən daxili işlərimizin bu hökumət vasitəsi ilə idarə edilməsini təxirsiz bir surətdə lazım görür.

9- Məclis- Milli intixabatı qurtarıb, Milli Hökumət rəsmiyət tapan günədək, Konqrə öz nümayəndələrindən 39 nəfərlik Heyəti- Milli nami ilə bir heyət intixab edir və qəbul etdiyi qərarların icrasını bu müvəqqəti heyətə tapşırır.

10- Bu heyət, Məclis Milli təşkil tapan günə qədər Azərbaycan xəلقىnin milli işlərini idarə edəcək, Məclis Milli təşkil olan kimi onun vəzifəsi xatimə tapmış olacaqdır.

11- Mərkəzdə və şəhristanlarda başlanan intixabatı təmin etmək və Heyət- Millinin əmniyyətini hifz etmək üçün Konqrəyə- Milli hər növ' tədbir görməyə geniş ixtiyar verilir.

12- Milli Konqre, dövlət idarələrinin başında duran məmurlardan Heyətə- Milliyyə tabe` olub, onun göstərişlərinə və nəzarətinə itaət etməyi tələb edir və bunun xılafına rəftar edib, özünü hakim- mütləq göstərmək istəyənlərin tezliklə dövlət idarələrindən ixracını lazım görür.

13- Milli Konqre bütün dövləti mədrəsələrdə Azərbaycan dilinin, məcburi surətdə tədris edilməsini Milli Heyətə tapşırır və bu milli vəzifəni əncam verməyə mane` olanları Azərbaycan xəlqinin düşməni hesab edib, onların irticai fikirlər və xainanə hərəkətlərinə mane` olmaq üçün, ciddi tədbirlər görənsün.

14- Konqre polis, jandarm və arteş təşkilatının tərkibini pozmaq fikirində dəyildir. Onlar öz rəsmi libas və dərəcələrini hifz və vəzifələrini əncam verməkdə davam edirlər. Lakin əgər onları idarə edənlərdən, bizim milli muxtariyyətimizin əleyhinə bir iş baş versə, Milli Heyətə ixtiyar verilir ki, onların xəyanətlərinin qabağını almaq üçün ciddi tədbirlər görsün.

YENƏ INTIXABAT BARƏSİNDƏ

Bü gün şəhərimizdə Heyət Milli tərəfindən elan olunan Əncüməni Milli intixabatı başlanır. Xalqımız üçün naghəhəni və bisabiqə olan bu iş olsun ki, beş gün hazırlıq müddəti az imiş. Bununla belə camaat arasında böyük hərəkət müşahidə olunur. Keçən il məclis intixabatında Təbriz şəhəri on min rəy vermişdi. Bunun yarıdan yuxarısı azadixah namizədlərə verilmişdi. Məsələn Firqəmizin rəisi ağayi Pişəvəri birinci nümayəndə intixab olunub beş mindən ziyadə səs almışdı. Ondan sonra ayrı azadixahlar rədif ilə əksəriyyət qazanmışlar.

Birləşmiş azadixahlar ilə münfərid nümayəndələr arasında əcib bir təfavut nəzərə çarpmaqda idi. ən məşhur və nüfuzlu nümayəndələr mindən ziyadə rəy qazana bilməmişlərdi. Bundan əlavə şəhər əncüməni intixabatı da göstərdi ki, Təbriz şəhəri azadixahlar ocağı və qalasıdır. Bu intixabatda azadixahlar istəyən namizədlərdən intixab olmayanı olmamışdı.

Heyəti Milli intixabatının nizamnaməsi mocibincə şəhər müstəqil surətdə rəy verəcək, kəndlərin nümayəndələri isə kəndə məxsus olub şəhərə qarışmadan intixab olacaqdır. Bu səbəbə indidən şəhərdə azadixahların müvəffəqiyyətini pi.guluq etmək iğraq olmaz.

Bu il, ehtimal şəhər hovzəsindən daha artıq rəy toplansın. Ondan ötrü ki, xalqın demokrat Firqəsinə iman və əlaqəsi fəvqəladə qüvvətlidir.

Keçmiş məclis Şurayı Milli intixabatında yüzdən ziyadə namizəd var idi. Və əxz rəy iyirmi gün davam etdi. İndi isə Tehrandan adət mocibincə Təbrizə intixab olmaq üçün gələnlərin ümidi kəsildiyinə görə davtələblərin sayı məhduddur. əxz rəy beş gündən artıq olmayacaq, bununla belə bu seçgidə on mindən ziyadə rəy toplanması ehtimalı qəvidir.

Firqəmizin nüfuzu o qədər çox və intizamı o qədər möhkəmdir ki, bu intixabatda hər kəsi namizəd göstərsə xalq tərəfindən intixab oluna bilər. Bununla belə Firqə öz prinsiplərinə sadıq qalib müxtəlif təbəqələrə mənsub olan mütənəffiz, bitərəf şəxslərin intixab olmasına imkan verəcəkdir.

Bu demokratik Təbriz, hətta şəhristanlarda belə nəzəri cəlb etməkdə dir. Bununla Demokrat Firqəsi milli muxtariyyəti xalq üçün və həqiqi xalq hakimiyyəti vücuda gətirmək üçün təhsil etməyə çalışdığını isbat edir.

Bütün Firqə üzvləri gərək mərkəzi komitəmizin götürdüyü bu xətt- hərəkəti ciddi surətdə təqib edib onun göstərdiyi namizədləri intixab etmək yolunda ciddi fədakarlıq göstərsinlər. Hər bir Demokrat azı beş nəfər bitərəf hazırlayıb intixabatda onlara şirkət verməlidir. Güc birlikdə, birlik isə fəqət təşkilat baydağı altındadır.

Mir Cəfr Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 64, azər 6, noyabr 27)

TEHRAN BU MÜAMİLƏDƏ QAZANA BİLMƏZ

Keçən şümarəmizdə Şimşək kargərlərinin ərizəsini dərc etdik. Bu ərizədə Tehran hökumətinin Azərbaycanlılar ilə etdiyi vəhşiyənə rəftardan fəciy bir pərdə təsvir edilmiş ümum İran sənayeni və dəmir yollarını vücuda gətirən Azərbaycan işçilərindən bir dəstə haman ərizə vasitəsilə öz ana yurduna müraciət edib öz doğma qardaşlarından kömək istəmişlərədi.

Kömür mədənlərinin qaranlıq və məsmum edici yeraltı dalanlarından qan tər tökən bu fəhlələri Azərbaycanlı olmaq və Azərbaycan dilində danışmaq üçün Tehran dövlətinin məmurları döyüb, əzib, öldürüb, zindanlara doldurmaq ilə xalqımızdan intiqam çəkmək istəyir.

Bunun nəziri Tehranın xiyabanlarında və qəhvəxanlarında da nəzəri cəlb etməkdə dir.. Polis və ərkan- hər b tərəfindən təhrik və təchiz edilmiş çaqukeşlər və baş kəsənlər indi Tehranın küçələrində Azərbaycanlı şikarına çıxır, silahsız və zəhmətkeş həmvətənlərimizin qanını axıtmaqdan zövq alırlar.

İnkər etmək olmaz ki, Azərbaycanlı əlli il Farsı danışsa yenə də milli ləhcəsini dəyişə bilməz. Məsələn doktor Rizadə Şəfəq qırx il Farslar ilə müaşirət edib ali mədrəsələrdə Farsı ədəbiyyatı müəllimi olduğu halda, ağzını açan kimi Azərbaycanlı olduğu aşkara çıxar. Bu cəhətdən heç bir Azərbaycanlı öz milliyyət və dilini gizlətməyə qadir ola bilməz. Taza fələkə baş əymək istəməyib, öz milli qüruruna əlaqəmənd olan Azərbaycanlı heç vaxt dil və millətini inkar etməz. Ona görə pıçaq çəkənlər üçün onları tapmaq və onların mərdana xasiyyətlərindən namərdana istifadə etmək müşkül deyildir.

Tehrandan gələn mötəmid adamlardan biri deyirdi ki, artıq orada Azərbaycanlılar üçün yaşamaq qeyri mümkün bir hala gəlmişdir. Hətta Kor Mir Cavad ilə Rizadəyə də eşitdiyimizə görə Fars pıçaqçıları padaş olaraq dadlı kötək vurub gözlərinin altını qaraltmışlar.

Biz millətimizə xəyanət edib onu Seyid Ziya kimi alçaqlara satanları özümüz tənbeh etməyi tərcih veririk. Onların Azərbaycanlı naminə biganələr tərəfindən təhqir olması bizim xoşumuza gələn işlərdən deyildir.

Amma kargər dəstələri və bitərəf Azərbaycanlılar, məxsusən milli qürur və milli heysiyyəti hifz etmək istəyən şərəfətli və mərəd həmvətənlərimizin hüququndan müdafiə etməkdə müsamihə eləmək bizim əqidəmizcə xəyanətdir.

Əgər Tehran bu xainanə hərəkətə tezliklə axır qoymazsa, biz də haman tədbir ilə cavab verməyə məcbur olacağız.

Əgər Tehranda Azərbaycan Demokrat Firqəsinin tərəfdarlığı və yaxud Azərbaycanlılıq cürəm isə, Azərbaycanda onu cürəm hesab edənlər cani və xain hesab olunub mücazat ediləcəkdir. İş belə gedərsə biz də xalqımızın əlində olan vasitələrdən istifadə edib zindana zindan ilə cavab verərik. Tehran isə bu müamilədən mənfiyyət apara bilməz.

Mir Cəfər Pişəvəri

(« Azərbaycan » şümarə 65 azər 7 noyabr 28)

İSTEMARÇILARIN TƏHDIDI BIZI TUTDUĞUMUZ HAQQ YOLDAN QAYTARA BİLMƏZ. YA ÖLÜM, YA AZADLIQ, ÜÇÜNCÜ YOL YOXDUR

Biz heç bir qovm və heç bir millət və heç bir camaata düşmən deyilik. Özümüzə rəva gördüyümüz yaşamaq və tərəqqi etmək vəsilələrini özgələr üçün də rəva görüb bu günədək kimsənin tərəqqi və təalisinə müxalifət etməmişik. Hətta, Tehran irticai hökumətinin azadlığımız əleyhinə işlətməkdə olduğu xainanə tədbirləri də Fars millətinin hesabına yazmaq istəmirik. Milli əsarət və qaba istibdad üsulunun məzəsini anladığımız görə əsir millətlərə ürəyimiz yanıb, onların əsarət və isteemar boyundurğu altından xilas olmaqların səmimi- qəlbədən arzu etdiyimiz halda, zülfü- yarə toxunmaq qorxusundan onların azadlıq hərəkəti haqqında nəhayət dərəcə ehtiyat ilə danışmağa adət etmişik.

Asiya, Avstraliya və Afrika qitələrində isteemar halında yaşayan bədbəxt və biçarə insanların fəlakətli halı bizi mutəəsir edir. Bir ovuc qan içən mühafizəkarların hiss və təmənin qurbanı olan bəşər sızıltısı bizi ağladır. Amma nə etməli ki, məlun diploması mülahizələr bizi susdurub ruhumuzdan qopan etiraz səslərimizi dodaqlarımızda qurudub, fəzaya çıxmağa imkan vermir.

Bizim əsir Hindustan, biçarə Ərəb dünyası, məzlum Yunan camaatı, vaxtı ilə böyük mədəniyyətə malik olan yazıq Misir əhalisi barəsində deməli sözlərimiz çoxdur. Nə etməli ki, qonşuluq mülahizəsi ilə vicdanımızın verdiyi əzaba mütəhəmmil olub səsimizi çıxarmırıq. Farsların gözəl bir məsəli vardır: (Əgər be bedehkar çizi nəguyi, bestankar mişəvəd (1). Bu tamamilə doğrudur. Biz dünyanı əsarət altında saxlayan istismarçıların qonşuluğunu mülahizə edib sakit olduğumuzdan onlar sui- istifadə edib, bizim sadə və təbii haqqımızı paymal etmək üçün insanları təhqir edən və ədəbli adamlara yaraşmayan vasitələrə əl atmaqdadırlar.

Biz Hindustanı, Ərəb dünyasını, Misri, biləxərə öz vətənimizin əsas sərvətini təşkil edən cənub neft mədənlərini azad etmək şüarı ilə işə başlamışıq, isteemarçı və xalqların qanlarını soran mühafizəkar dövlətlərin daxili və xüsusi işləri ilə də işimiz yoxdur. Sadə bir surətdə öz evimizi istədiyimiz kimi idarə etmək istəyirik. Buna isə isteemar dünyası təhəmmül etmək istəmir.

Nə etməli, millətimiz qərinələr boyu təhəmmül etdiyi əsarət və hərc -mərçdən yorulmuşdur. İndi o da istəyir bütün millətlər kimi, öz səadətini təmin etmək imkanına malik olsun. Bu arzu heç bir millətin düşmənliliyi üzərində əsaslanmamışdır. Biz min dəfə təkrar etmişik ki, istədiklərimiz məmləkətimizin sərhəddi daxilində məhdud olmuşdur. İrandan heç vaxt ayrılmaq istəmirik və məşrutə üsuluna da səmimi-qəlbədən sədaqətimiz vardır. Bununla belə istəemar heykəlləri dünyanın o başından bizə qan tutmuş hərbi gözlərini bərəldib deyir: Yox, siz də İrannın bütün əhalisi kimi əsarət halında qalmalısınız. Bizim müstəmərələrimizin hifz və hərasəti bunu tələb edir. Bizim səltənət və qüdrətimiz millətlərin göz yaşları üzərində əsaslanmışdır. Bunu nəzərə almayan millət məhv və nabud olmağa məhkumdur.

Əmma biz öz növbəmizdə yaşamaq istədiyimiz üçün istəemarçılardan təhdidinə qulaq asmayıb, azadlığımızın təmini üçün mübarizəni axıra qədər davam etdirməyə and içmişik.

«Azərbaycan» şümarə 66, 25 noyabr. 8 azər

1-Tərcüməsi: Borcluya söz deməsən o, tələbkər olar.

AZƏRBAYCAN MƏCLISI MILLI İNTIXABATI MÜNASIBƏTI İLƏ MILLI HEYƏTİN BƏYANIYYƏSI

Azərbaycan Məclis Müəssisən Millisi axır cələsəsində otuz doqquz nəfərdən mürəkkəb bir heyət (Azərbaycan Heyəti Millisi adi ilə) intixab edib Azərbaycan xalqının əsasi arzularının icrasını bu heyətə tapışır.

Heyəti Milli işə başlayan saatdan Məclisi Müəssisəni Millinin dəsturatını ciddi və dəqiq bir surətdə icra etmək üçün fəaliyyətə keçib və sabit qədəmlər götürməyə çalışdı.

Heyəti Milli məmurdur Azərbaycanın Milli Muxtariyyətini təmin etmək üçün İrannın tamamiyyət və istiqlalını riayət edərək Azərbaycanda Milli Məclis qurub və vilayət əncümənlərini təşkil edib Azərbaycanın küliyyə işlərində nəzarət və bu təşkilatın sayəsində Azərbaycan xalqının şüeni siyasi, ictimai, iqtisadi və maarifini millətin arzusuna mütənəsb bir surətdə tərəqqi vermək üçün lazımı tədbirlər görsün. Heyəti Milli intixabatın müqəddəmatını fərahəm edib, aramış və əmniyyətin bərqərarlığı üçün lazım olan tədbirləri alıb öz şədid əlaqəsini əmniyyətin hifzinə ibraz etmişdir.

Heyəti Milli ümumi səhiy vəziyyəti nəzərə alaraq onun təmimi və maarifin tərəqqisi və ticarətin tövsiyəsi və kəndli ilə maliklərin arasında olan ixtilafatı həll və işsizlərə iş tapmaq üçün əsaslı bir proqram təhiyyə edibdir və ümidvardır ki, Məclisi Milli nümayəndələrinin movridi təvəccöhü olub onların icrası ilə xalqımızın həyatında müxtəlif ictimai və iqtisadi təbəddülat məşhud olsun və səadət qapıları bu fədakar millətin üzünə açılsın. Bu xüsusda intizarımız var ki, Məclisi Milli nümayəndələri geniş qədəmlər götürsünlər.

Azərbaycanın Milli Heyəti ayrı bir əllər vəsiləsi ilə Azərbaycan millətinə hərc-mərc icad etmək təşəbbüsündə olan nəqşələr ilə mübarizə və müqabilə etməyin lazım olduğunu təzəkkür vermiş və daxili mübarizə və dava çıxartmaq qəsdini ilə aparılan mərmuz siyasətlərə işarə etmişdir.

Azərbaycanın Milli Heyəti bilir ki, qoşunun islahatəlb sərbazları və əfsərləri və qeyrətli jandarm və şərəfətli pasbanlar heç vaxt azadlığın düşmənlərinin və Azərbaycanın məhəlli muxtariyyəti (ki, İrənin tamamiyyət və istiqlal dairəsində təmin olunmalıdır) müxaliflərinə aldanmayıb özlərini Azərbaycan xalqının səmimi qardaşları bilib və irticai ünsürlərin əllərində alət olmayacaqdır.

Azərbaycanın Milli Heyətini öz mühüm vəzəifini icra etmək üçün xalqımızın hər təbəqədən səmimi hüsn- niyyət və himayətə müstəzhərdir.

İntizarımız var Azərbaycanın qəyur və azaditəlb xalqı bu müqəddəs məram yolunda yəni Azərbaycanın muxtariyyəti və İrənin tamamiyyət və istiqlalını təzmin etməkdə fədakarlıq və mücahidətdən dəriğ etməyib və Məclisi Milli nümayəndələrinin intixabında çox diqqət edərək azadixah, millətdust və vətənpərəst əşxas intixab etsinlər.

Azərbaycanın Heyəti Milli Rəisi- Hacı Mirzə Əli Şəbüstəri

(“Azərbaycan” şümarə 66, azər 8, noyabr 29)

XALQ BIZIMLƏDİR

Məclis Milli intixabatımız xalq tərəfindən çox ciddi surətdə istiqbal olundu. İkinci gündə şəhərimizdə yeddi mindən ziyadə rəy verildi. Vaxtın azlığı və hazırlıq aparılmadığı nəzərdə tutulursa sabit olar ki, bu fəvqəladə bir işdir ki, fəqət böyük inqilablarda ittifaq düşə bilər.

Biz inqilab fikrində deyilik. Leykən xalqımızın ruhunda böyük inqilab vücudə gəlmişdir. Xalq çox tez bir zamanda özünə yol açıb hakimiyyət qazanmaq istəyir.

Keçən dövrə Məclisi Şurayi Milli intixabatına dövlət məmurları vasitəsilə yüz min tımən pul xərc edilmişdi. Münfərid şəxslər və cəmiyyətlər tərəfindən sərf olunan məxaric yarım milyona baliğ ola bilərdi. Fəqət hacı Zeynəlabdin Rəhimzadəyi Xoyi eşitdiyimizə görə yüz minədək xərc etmişdi. Bizim milli intixabatımız isə ovraq və elanati nəzərə almasaq xalq tərəfindən verilən bir iki min tıməndən çox olmayan ianə vasitəsi ilə əncam tapacaqdır. Şayəd bu işdə uzaq başı min beş yüz tıməndən yuxarı məsrəf olunmasın. Demək bu böyük iş məccani olaraq xalqın ehsasatı və arzusu ilə düzəlidir.

İndi şəhərimizdə bu iş ilə daimi surətdə məşğul olanların sayı təqribən yüz əlli nəfərə baliğdir. Bunların hamısı məccani olaraq öz milli vəzifələrini əncam verir. Yeri gəldikdə öz ciblərindən də xərc etməkdən çəkinmirlər.

Bu göstərir ki xalq arasında şədid milli təəssüb vücudə gəlmişdir. Tehran radiosunun hiyləgər iddiası kimi yox, bəlkə xalqımız üçün ürəkdən Azərbaycan adından əziz bir kələmə yoxdur. “Azərbaycan Azərbaycanlılarıdır!” şüarı xalqa şədid bir surətdə təkən vermişdir.

Xalq öz milli iradəsini mərkəzləşdirmək üçün saatlar ilə intixabat sandıqlarının qabağında növbəyə durur və tərifiəni aldıqdan sonra özünü səadətmənd hesab edib onu xoşbəxtlik tillisimi kimi qoynuna qoyub birinci Məclis Milli intixabatında şirkət etmək iftixarını övladı üçün yadigar qoymaq məqsədi ilə onu saxlamaq və gələcək nəslə yadigar qoymaq istəyir. Firqəmizin qüdrət mənbəyi isə bu pak və müqəddəs ehsasat dir. Bu ehsasat, bu niyyət və bu fədakarlıq ilə qazanılan haqqı heç bir güc paymal edə bilməz. Xalqın iradəsi möhkəm qayalar və polad dağlardan möhkəmdir.

Bu iradə Azərbaycanda Milli Müxtariyyət yaratmağa qərar vermişdir. Bu hər qiymətə olur olsun yaradılacaqdır.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şümarə 67, azər 9, noyabr 30)

AZƏRBAYCANLI HƏMVƏTƏNLƏR

Necə ki, bilirsiz mükərrər öz şədiddə əlaqəmizi Azərbaycanın hər yerində əmniyyətin hifzinə demiş və əmniyyəti pozmaq xalqı iztiraba salmaq üçün alınan tədbirlərin qabağını almışıq. Məxsusən Təbriz xalqına mütəzəkkir olmuşuq ki, əmniyyət düşmənlərinə və onların apardıqları mərmuz siyasətlərə aldanmasın və müztərib olmasınlar. Bu məsnui xəbərləri o kəsif və irticai əllər ki, xalqın vəhşətindən su istifadə edib onları soymaq xəyalındadırlar intişar verirlər. Azərbaycanın Milli Heyəti lüzumən elam edir: bu mövqedə ki, Azərbaycan xalqı öz səmimi əlaqəsin əmniyyətin hifzinə göstərməlidir, əmniyyətin ziddinə olan təşəbbüslərə əmələn hüsn-niyyət ilə müqabilə və ibraz etsin və bu elamiyyənin məfaddını nəzərə alıb bilsin ki, Azərbaycanın Milli Heyəti Azərbaycanın hər yerində hərə-mərcə və itxilal tohid etmək istəyənləri hər ism və ünvanı ilə olursa olsun və iztirab icad edib şəxsi və maddi istifadələr üçün icadı vəhşət eləyənləri Azərbaycanın və İranın tamamiyyət və istiqlalı düşmənləri kimi tanıyıb onların bu xəyanətkarənə təşəbbüslərinə mümaniət edəcəkdir.

Azərbaycanın Heyəti Milli Rəisi- Hacı Mirzə Əli Şəbüstəri

(“Azərbaycan” şümarə 66, azər 9, noyabr 30)

ON MIN NƏFƏRLİK MITİNQ

Azər ayının 8 də axşam saat 4 də millət bağında Azərbaycan Demokrat Firqəsi və İttihadiyyəti Kargəran tərəfindən təşkil olunmuş mitinqi ağayi Məhəmməd Biriya açdı.

Ağayi Pişəvəriyə söz verildi. Ağayi Pişəvəri Azərbaycandakı fəlakətdən bəhs edib onun illət və müsəbbiblərini müfəssəl surətdə şərh verdikdən sonra fəqət və fəqət millətin qurtuluşun və Azərbaycan ölkəsinin səadətin Demokrat Firqəsinin təşkilində gördüyünü bəyan etdi.

Natiq Tehran hökumətinin Azərbaycana laqeyd baxdığından bəhs edib nitqin axırında söylədi: Hər millət öz müqəddəratını özü təyin etdiyi kimi Azərbaycan xalqı da gərək öz sərnevişini özü müəyyən etsin.

Ağayi Pişəvəri intixab mövzundan danəşəb cəmaiaty rəy verməyə dəvət etdi və bu tarixi rəyin böyük əhəmiyyətə malik olacağını bildirdi.

Natiqin sözləri böyük alqışlarla istiqbal olundu.

Sonra ağayi İlhamı xülasə surətdə Azərbaycanın gələcəyinə və Demokrat Firqəsinin fəaliyyətinə rəce söhbət etdi.

Mitingin axırında Azərbaycan Demokrat Firqəsi tərəfindən təyin olunmuş kandidlərin adları oxundu. Miting böyük ruh yüksəkliyi ilə xatəmə tapdı.

(“Azərbaycan”, şumarə 67, azər 9, noyabr 30)

BÖYÜK İŞDƏN KİÇİK İSTİFADƏ EDƏNLƏRƏ NICAT YOXDUR

Firqəmiz xalqın səadətini təmin etmək yolunda böyük bir qədəm götürmüşdür. Bu qədəmin iki böyük faydası vardır. əvvəli xalqımız öz iradəsi ilə qazandığı haqq və ixtiyardan istifadə edib bekarlığa axır qoymaq asayış və əmniyyəti təmin etmək, şəhərləri xarabazar halından çıxarmaq, kəndlərdə jandarmların yandırdıqları zülm atəşini söndürmək və bunlar kimi saysız- hesabsız ani və fəvri dərdlərə çarə tapmaq. İkinci tərəqqi və təali qapılarını millətin üzünə açıb məmləkətin mütərəqqi və mədəni bir məmləkət olmaq şəraitini təkamül yolu ilə vücuda gətirməkdir.

Bu böyük işlər üçündür ki, Firqəmiz yaradılıb, onun qəhrəman Fədailəri gecə- gündüz yuxu və istirahəti özlərinə haram edib şəhərlərdə və kəndlərdə can və dil ilə xalqı təşkil edib öz milli vəzifəsini anlatmağa çalışırlar.

İşlərimiz ilə yaxından aşına olanlar cavanlarımızın fəaliyyət, intizam və fədakarlığından heyrət etməkdən özlərini saxlamağa qadir ola bilmirlər.

Bütün ölkə ayağa qalxıb fəaliyyətə başlamışdır. Bu fəaliyyət olduqca münəzzəm, olduqca ciddi, olduqca fədakarane dir. Hər kəs öz vəzifəsini daha tez əncam vermək istir. Hər kəs öz firqəsinin tapşırığını ya arzusunu əncam vermək yolunda daha artıq pul xərcləmək, daha artıq şəhamət bürüzə verməyə can atır.

İş işi gətirir. Hər bir müvəffəqiyyət ikinci müvəffəqiyyətə zəminə yaradır. Bu da xalqın ümidini artırıb onu işə çəkir və onun qüdrətini təşkilatın ətrafında təmərküz verir.

London radiosu keçən gecələrin birində guya demişdir ki, Azərbaycan Milli Məclisi intixabatında Fəqət Demokratlar şirkət ediblər. Bu həm doğru və həm yalandır. Ondan ötrü ki, bir az məədu müğriz və avam iddədən başqa Azərbaycan xalqı ümumiyyətlə demokratdır. əgər onlar Firqəyə yazılmağa müvəffəq olmamışlarsa da özlərini Firqədən ayrı bilmirlər. İndi bizdə məxsusən kəndlər və qəsəbələrdə böyük bir təəssüb vücuda gəlmişdir. O təəssübü şərq əhalisinin ruhiyyəsinə dəqiq bir surətdə aşına olmayan Avropalılar üçün anlamaq müşküldür. Bizim xalqımızda bir elit düşüncəsi ar. Onun fikri və ruhiyyəsi sərmayədarlıq dövrəsinin icad etdiyi başlı başınalıq və infiradi tərz təfəkküründən çox fərqlidir. Bizim xalqımız çox cəhətdən el və tayfa halında yaşayır və ona görə bizdə əfrad tək başına düşünməkdən fayda his etmir.

Keçən gün intixabat sandığının qabağında bir qoca məriz xanıma təsadüf edilmişdir. Kunckav bir Firqə üzvü ondan “səni bu xəstə halda gəlib rəy verməyə vadar edən səbəb nə olmuş-“ deyə soruşmuşdur. Yaşlı ana gözəl Azərbaycanımız kimi təbəssüm edib demiş: “Bala məgər eşitməmişən ki, palaza bürün el ilə sürün? El gəlib mən də gəlmişəm . mən ki, eldən ayrılı bilmərəm”.

Bu sözün mənasını Londonda yaşayıb həyatın hədəfini öz mənafeyini güdüb, özü fərdi azadlığını düşünən siyasətmədarlar anlaya bilməzlər. Onu fəqət şərqlin pozulmamış elit ruhiyyəsi ilə aşına olanlar anlaya bilərlər.

Şəhərimizdə hər məhəllənin özünə görə bir iftixarı vardır. Keçən gün “Şava” da başımıza xırda bir cəmiyyət toplanmışdı. Məhəllənin ağsaqqalı evinin qapısını açıb mətin qədəmlər ilə yanımıza gəldi. Əllərimizi sıxdıqdan sonra dedi:

“Siz bizim başladığımız böyük işi axıra aparacaqsız. Mən buna inanıram. Xalq və el sizin dalızca gedir, eldə qüvvət vardır. Bax biz həmin Şavada on beş tufəngçi ilə Şüca ül Dövlənin qabağını saxlaya bilirik. Beş altı nəfər ilə Rəhim xanı Şazda Bağından qaçmağa məcbur etdik”. Ondan bir gün əvvəl Qutb Meydanında Xiyaban əhalisinin elit təəssübünün şahidi olmuşduq. Xiyabanlılar ağayi Müstəmeın evini öz məhəllə sandıqları üçün döşəyib işə başlamışdılar. əvvəl məhəllənin ağsaqqalları və baş bilənləri gəlib rəy vermiş, sonra da bütün camaatı çağırmışlardı. Orada bir cavan çox təbii və sadə bir ləhn ilə Firqədən xahiş edir ki, onların iftixarı olan Salar millinin əksini hərgiz Sərdar Millinin əksindən uzaq qoymasınlar. O deyirdi mərhum Şeyxin iştibahı bunda idi ki, Xiyabanlıları saymadı, onlara palaz oğrusu deyib təhqir elədi. Ona görə Xiyaban əhli onun arxasında durmadı. Firqə bunu nəzərə almalıdır.

Keçən Milli Məclis intixabatında rəy verməyən qəsəbələrdən birisi də Şəbüstər olmuşdu. Bu il aldığımız məlumatlara görə orada neçə min tərifi alınmışdır.

Bu göstərir ki, xalq demokratiği bir el kimi qəbul etmiş və Demokrat Firqəsini özünün başı tanımışdır. Bu cəhətdən London radiosu doğru demişdir. Amma həqiqət- halda isə o öz müxbirinin qərəzinə alət olub və irticai ünsürlərin təhti təsirində qalmaq ilə həqiqəti əksinə təfsir eləmişdir.

İntixabatımızda tək Firqə üzvləri deyildir, bitərəf xalqın hər təbəqəsindən iştirak edənlər Firqə üzvlərindən çox olmazsa da az deyildir. Hətta keçən Məclis intixabatını bəzi pullu və mütəəffiz namizədlərin təhdid və tətmii nəzərdə dutub təhrim edən bazar camaatında bu Milli intixabatımızda çoxları iştirak etmişdir.

Məxsusən bəzi .şəhristanlarda intixabat ümumi şəkil almışdır. Hərgah intixabat hazırlığı üçün bir neçə gün vaxt verilsə idi bütün xalq onda şirkət etməyə müvəffəq olacaq idi.

Bunların hamısı xalqımızın ayılıb öz firqəsinin layiqincə tanıdığıını isbat edir.

Bu böyük bir qüdrətdir. Firqə üzvləri gərək çalışıb bu qüdrəti Firqənin amal və arzuları yolunda işlətməyə müvəffəq olsunlar. Mütəəssifənə bəzi yerlərdə xalqın qüdrətindən su istifadə fikrinə düşənlərin də özlərini Firqəmizə bağlamaları nəzərə çarpmaqdadır.

Bəzi yerlərdə əllərinə silah keçən bəzi adamlar öz vəzifələrindən və öz hüdud və ixtiyarlarından xaricə çıxmağa da cəsarət edir. Məsələn kəndlini incidir ya ərbabın anbarına əl atmaq istir, ya yoldan keçən müsafirin malına tamah edir. Bu kimi hərəkətləri biz xəyanət hesab edirik. əgər Firqə üzvlərində belə adamlar görünürsə Firqə onlar ilə birəhmanə və amansız bir surətdə mübarizə edəcəkdir.

Böyük işdən kiçik istifadə edənlər xalqın düşmənidirlər. Xalq düşmənlərinə nicat yoxdur.

Azadixah və demokrat olan şəxs pak, təmiz və sadıq olmalıdır. Məxsusən kəndlərdə və şəhristanlarda olan Firqə üzvlərinə ciddən maliklərin malına və ya canına təcavüz etmək əkiydən qadağan olunur. Firqə üzvlərinin fədakarlığı, onların sədaqəti, düzlüyü və intizama tabe olmaları ilə təyin edilir.

Firqə intizamını pozub Firqədən icazəsiz öz başına hərəkət edənlərə Firqədə yer yoxdur. Firqə adından istifadə edib xalqın asayişini pozanlar ilə amansız bir surətdə mübarizə aparılacaqdır. əvvəl əmniyyət sonra azadlıq. əmniyyət olmayan yerdə azadlıq ola bilməz.

Mir Cəfər Pişəvəri

(!Azərbaycan" şumarə 68, azər 11, dekabr 3)

(إذا جا نصرالله والفتح ورايت الناس يدخلون في دين الله أفواجا)

İza cə nəsrullah vəlfəth və rəyitinnas yədxolunə fiy diynillahi əfvacən

Firqəmizin təzəlzülnapəzir əzm və iradəsi sayəsində el tərpendi, xalqın hər bir işə tərəddüd və sui zənn ilə baxan təbəqəsi yəni bazar və idarə xidmətçiləri də Milli Məclisimizdə şirkət üçün nizamnamə mocibincə və Milli Heyətimizin rəsmi elanı ilə təyin olunan müddətin axır günlərində intixabat sandıqlarına hücum edib rəylərini verməyə başladı.

əgər bu müddəti iki gün təmdid etmək mümkün olsaydı fəqət Təbriz şəhərində yüz mindən ziyadə rəy veriləcək idi.

Zarafat deyil fəqət şənbə günü xalq səkkiz minə baliğ rəy salmışdı. Bu İranın məşrutə tarixində görülməmiş bir işdir.

Şənbə günü sandıqların qabağına toplananları gördükdə İslamın fəth və zəfər günləri xatirə gələn (iza cə nəsrullah) ayeyi şəriyfəsinin həqiqi mənası nəzərdə mücəssəm olurdu. Xalq qələbəmizə inandığı üçün axın- axın, dəstə- dəstə gəlib rəy salır və aldığı tərifəni birinci məclisimizdən yadigar olmaq üzrə böyük xoşhallıq ilə müraciət edirdi.

Bu müvəffəqiyyətə iki böyük səbəb göstərə bilirik. əvvələn firqə üzvlərində vücuda gələn dərin iman və onun nəticəsində ibraz edilən qəhrəmanlıq, ikincisi xalqın içərisində toolid olunan etimad və inamdan ibarətdir. Bu iş hənzuz təşkil tapıb gündən günə möhkəmlənməkdə olan cavan firqə təşkilatı üçün böyük bir imtahan idi. Firqəmiz fəxr və mübahat ilə çıxmağa müvəffəq oldu.

Tehran da böyük işimizi uzaqdan tamaşa edib müxalif ruznamələrin hayküy salmasına mütəəssir olan azadixah dostlarımız bəzən bizə kömək yetirmək fikrinə düşüb bu ya bir ayrı azadixahı təşviq edib Təbrizə yola salır və elə fikir edirlər ki. Onların rəhbərliyinə Firqəmizin ehtiyacı vardır. Bu niyyətlə şəhərimizə varid olan azadixahlar işimizi yaxından gördükdə özlərinin zəflərinə etiraf edir. Bu üç ay müddətində Firqənin mübarizə və atəş içində yaradıb tərbiyyət etdiyi fəal qüvvəsini (kadrı) alqışlamaq onlardan iş öyrənməyə özlərini möhtac görürlər.

Firqəmizin vücuda gətirdiyi fəal qüvvə (kadr) seçgi işində öz qüdrət və istedadını bürüzə verdi. Dünən mərkəzi sandıq məhəllində yaşlı bir Demokratın 48 saat tamam öz postunda davam etdiyi aşkara çıxdı. Bu adam postunu təhvil verdikdə gülümsünüb "öz vəzifəmi əncam verdim üçün xoşbəxtəm" deyib istirahət üçün evinə qayıtdı.

Biz də indi hamı çalışır. Hamı fəaliyyət göstərir. Özünün ürzə, ləyaqət və qeyrətini bürüzə verməyə çalışır. Qoca, cavan, oğlan, qız, yaşlı xanım, beli bükülüb qocalmış köhnə mücahid, biləxərə hər kəs öz varlığı ilə ümum xalq işini axıra yetirmək istir.

Firqəmizin içində əzim bir qüdrət, insanı heyrətə salan bir aintizam vücuda gəlmişdir. Üzvlər artıq tərdid və təzəlzülə imkan verməyib Firqə rəhbərliyini can- dil ilə bənimsəyib iman və əqidə üzrə mərkəzi komitəmizin təsmimlərini icra edir. İslamiyyətin əvvəl günlərində görülmüş təəssüb üzrə vəzifələrini əncam verir. Firqədən fəqət sadə bir təbəssüm aldıqlarına iftixar edirlər.

İmdi bizdə ölümə getmək əmri almağa iftixar edən cavanlar tapılmağa başlamışdır. Həqiqi fədailər ictimai həyatımızın hər bir qismətində öz ləyaqət və fədakarlıqlarını isbat edirlər.

Firqə artır, və böyüyür, möhkəmləşir.

Bu qüdrət, bu ləyaqət və bu istedadla məğrur başlar da əyilib xalqın əzm və iradəsinə təslim olur. Millət yolunda ölməyə hazır olan Fədailərin əllərini sıxır, gecə gündüz Firqə üçün çalışan və onun bu böyük hədəf və məqsədini əldə etməyə hazırlaşır.

İşimiz xalq işi olduğu üçün xalqın göstərdiyi hüsn- təvəccöh bizim üçün böyük fəth və müzəffəriyyət hesab olunmalıdır.

Ahənin qalalar, yıxılmaz səngərlərin hamısından möhkəm xalqın ürəgidir. Ürəkləri fəth edən qüvvənin müqabilində heç bir qala müqavimət edə bilməz. Firqəmiz xalqın ürəğini fəth etmişdir.

Bunu Məclisi Milli intixabatımız isbat etdi. Onu yəni o cəlb edilmiş ürəgi saxlamaq onun istədiklərini vermək zamanı gəlib çatmışdır.

Bu cəhətdən Firqəmizin yolu müşkül və vəzifəsi ağırdır. Eşqi qazanmaq asan, onu saxlamaq müşküldür. Biz imdi xalqın eşqini qazanmış, onu saxlamaq üçün daha böyük zəhmətlərə təhəmmül etməliyik.

Mir Cəfər Pişəvəri

(“Azərbaycan” şumarə 69. Azər 12. Dekabr 3)

BİRİNCİ DƏFƏ OLARAQ AZƏRBAYCAN XANIMLARI İNTIXABATDA İŞTIRAK ETDİLƏR

Zülm, əsarət, istibdab p zorun pəncisi Altında qara çadıralarda, bütün aictimai hüquqlardan məhürum olan Ana və bacılarımız, hər bir zihmətə qtləşə qatlaşə qoynunda gecə- gündüz bizləri bəsləyib boyüdən analarımız bizim kişilərimizdədən daha artıq dərəcədə elmdən, maarifdən məhrum olmuşlar. İrtica bizim qeyrtli namuslu ana bacılarımızın üzünə elm, mədəniyyət qapılarını bağlamış, onları bütün bəşri hüquqlardan məhrum edib zavallı biçərə halına salmışlar.

Arvadların kişilər ilə bərabr hüquqa malik olması və intixabatda iştiraki taza bir məsələ deyildir.

Bəlkə bütün dünya demokrasi məmləkətlərində xanımlar öz haqlarına malik olmuşlar.Yəni dövləti işlərdə dəxalətləri var. Bu gün biz qadınların cəbhələrdə silah götürərək vuruşmalarını gördük. Göylərdə uçan təyyarə, maşın idarə edən qadın da vardır, lakin bizim məmləkətdə qadınlarımızı biçarə və bədbaxt etmişlər.

Bu gün Azərbaycan qadınları bütün İran qadınları üçün səadət qapılarını açmaqda Azərbaycanın mərd, qəhrəman azadixahları kimi bu yolda əvəllinci qədəmlərini götürdülər.Bəli mümkündür bəzi irticai qısa fikir adamlara qadınlarımızın rəy verməsi təəcüb gəlsin.Lakin heç təəcüb ediləsi şey yoxdur.

Qadınların dünya azadlığında böyük əhmiyyəti və şirki olmuşdur.

Yunanda qadınlar irticai qüvvələrlə vürüşmüş, daş ilə, əsləhə ilə düşməni əzmışdir.Qadınlar cəmiyyətin üzünü işıqlandırır.Bu gün Azərbaycan xalqı öz tarixinə bir şey əlavə etdi.O da ana- bacılarımızın milli məclis vəkillərinə rəy vermələridir.

Bu da Azərbaycan demokrat firqəsinin bizim ana və bacılarımıza olan təvəccəhidir.

Qoy dünya millətləri eşidsin və görsün ki, Azərbaycanın qadınları ürəkləri şad və sevinc ilə dəstə- dəstə öz rəylərini məclis milli vəkillərinə verdilər.Ana bacılarımız bununla kifayətlənməyəcəklər.Onlar hətta məclisə belh gələcəkdə özlərindən vəkillər intiaf edəcəklər.Qoy analarımızın talei gülsün.Bu bütün İran xanımlarına bir müjdədir.

Bununla da ana və bacılarımız tarixin səhifələrinə qızıl xətt ilə öz doğru və həqiqi hüquqlarından difa etmək üçün adlarını səbt etdilər.

Tarix həmişə.Azərbaycanın qadınlarının qəhrəmanlığını və azadixahlıqlarını qeyd edib gələcək nəsilləriməz onları bu işləri yad edəcəklər.

Xalq şairi əqayə Biriya rüznaməmizdə çap edilmiş şerində deyir ki:

Günəş səhər doğacaq « qutb»dan səadətlə

Bu qəmli mənzərədən qurtulub şərafətlə

Həmişə ömr elərsən cahanda asudə.

O şanlı dövrə fəqət hökmran olar tudə

Sevimli şairin sözləri Azərbaycan Demokrat Firqəsinin bütün xalqımızın məsum ana və bacılarının üzünə saçdığı günəşdir ki, xalqımız bu qəmdən və fəlakətdən xilas olub və öz milli muxtariyyətini yaradıb, həmişə səadətlə yaşayacaqdır.

Yaşasın Azərbaycanın şərafətli və namuslu azadixah ana, bacı və qızları.

M. Tahir

«Azərbaycan» şümarə 69, azərin 12 si, dekabr 3